

Există Dumnezeu?

Întrebări Cruciale

R.C. SPROUL

Există Dumnezeu?

Există
Dumnezeu?

R.C. SPROUL

EXISTĂ DUMNEZEU?

R.C. Sproul

© 2021 Editura MAGNA GRATIA. Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei publicații nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă în orice formă și prin orice mijloace – electronice, mecanice, prin fotocopiere, microfilmare, înregistrare sau alt fel – cu excepția unor citate scurte în recenzii, fără permisiunea prealabilă a deținătorului drepturilor de autor.

Copyright © 2019 by R.C. Sproul. Originally published by Reformation Trust Publishing, a division of Ligonier Ministries. Translated by permission. All rights reserved.

Tradus și publicat cu permisiune. Publicată în original sub titlul *Does God Exist?* de Reformation Trust Publishing (2016).

ISBN: 978-606-95360-5-6 (PDF) / 978-606-95360-6-3 (epub) / 978-606-95360-7-0 (mobi)

Traducerea: Editura MAGNA GRATIA. MAGNA GRATIA nu susține în mod necesar toate punctele de vedere ale autorilor pe care îi traduce și/sau publică. Dacă nu este precizat altfel în text, citatele biblice sunt preluate din Biblia Cornilescu, ediția revizuită. Drepturi de autor British and Foreign Bible Society (BFBS) și Societatea Biblică Interconfesională din România (SBIR) 1924, 2016. Folosit cu permisiune.

Design copertă: Ligonier Creative, Editura MAGNA GRATIA

RESPECTAȚI DREPTURILE DE AUTOR!

Este interzis în mod expres:



imprimarea cărții indiferent de modalitatea de folosire, indiferent de scop și de modalitatea de imprimare, inclusiv imprimarea profesională (la tipografie, indiferent dacă produsul este comercializat sau nu);



stocarea fișierelor oricărei cărți pe bloguri, pagini de internet, portaluri sau transmiterea pe cale electronică, altfel decât a link-urilor către website-ul MAGNA GRATIA.



copierea și republicarea a peste 250 de semne/publicație pe alte portaluri, pagini de internet, bloguri, în publicații tipărite sau în predici, prezentări, conferințe etc.



producția și/sau distribuția de opere derivate (ex. audiobook, clipuri video, videoblog, broșuri, alte publicații etc.) care conțin, parțial sau integral, material din această publicație, indiferent dacă opera derivată este comercializată sau nu.

Citiți politica integrală de copyright la adresa: magnagratia.org/copyright.html

Editura MAGNA GRATIA
Str. Liliacului nr.26,
Dascălu-Ilfov 077075
Email: contact@magnagratia.org
Internet: www.magnagratia.org



CUPRINS

Capitolul 1. Dumnezeu există	7
Capitolul 2. Patru posibilități	17
Capitolul 3. Iluzia lui Descartes	23
Capitolul 4. Auto-creația (partea întâi)	31
Capitolul 5. Auto-creația (partea a doua)	37
Capitolul 6. Existența de la sine	43
Capitolul 7. Ființa necesară	51
Capitolul 8. Dumnezeuul Bibliei versus dumnezeul filozofiei	59
Capitolul 9. Argumentul moral al lui Kant	69
Capitolul 10. Deșertăciunea deșertăciunilor	79
Capitolul 11. Psihologia ateismului	89
Despre autor	97

Capitolul 1

DUMNEZEU EXISTĂ

Critica rațiunii pure a lui Immanuel Kant a marcat un moment de cotitură în istoria gândirii teoretice. Cartea oferă o critică destul de cuprinzătoare la adresa argumentelor tradiționale în favoarea existenței lui Dumnezeu. Ea a forțat biserica să se confrunte cu anumite întrebări importante. Cum să tratăm apologetica (apărarea credinței)? Cum să construim legitim argumente în favoarea lui Dumnezeu fără să cădem în capcana problemelor ridicate de Kant? De aceea, drept răspuns, au fost formulate mai multe abordări ale acestei chestiuni.

Una dintre perspective, cunoscută sub numele de *fideism*, a susținut că noi nu putem aduce argumente convingătoare în favoarea existenței lui Dumnezeu. În schimb, existența lui Dumnezeu trebuie luată prin credință. Mulți teologi creștini au adoptat acest punct de vedere. Unii au mers până acolo încât au spus că oamenii trebuie pur și simplu să facă un salt al credinței în întuneric, sperând că va fi cineva acolo care să îi prindă de mână.

În această abordare există probleme serioase. Deși credința este un element central în creștinismul biblic,

există o diferență mare între credință și credulitate. Totuși, oamenii susțin adesea că abordarea lumii creștine este abordarea credinței care exclude rațiunea. De exemplu, părintele bisericii din antichitate, Tertulian, pune această întrebare: „Ce are de-a face Ierusalimul cu Atena?” El mai spunea și: „Eu cred în creștinism pentru că este absurd”. Dacă Tertulian voia să spună prin aceasta că sistemul de gândire creștin este absurd din perspectiva lumii, am putea accepta argumentul ca fiind valid. Dacă însă voia să spună că gândirea creștină ar fi obiectiv absurdă, aceea ar fi considerată o batjocură serioasă la adresa caracterului lui Dumnezeu și a Duhului Sfânt, care este Duhul adevărului.

O altă abordare, denumită *evidențialism*, susține că apărarea credinței creștine înseamnă să facem ape-uri la istorie. Mulți apologeți au această abordare, recunoscând că, deși argumentele din domeniul istoriei nu ne pot da niciodată dovada absolută, ele ne oferă totuși un înalt grad de probabilitate. Acel grad înalt de probabilitate conduce la ceea ce este denumit *certitudine morală*. Deși aceste argumente din istoria biblică ar putea să nu ne ofere aceeași certitudine formală din deducția logică, ele sunt în mod sigur suficient de puternice pentru a-i lăsa pe oameni lipsiți de vreun refugiu sau cale de scăpare morală.

În sistemul judiciar din America, atunci când oamenii sunt acuzați de infracțiuni grave, sarcina de a

aduce dovezile ține de partea care acuză. Ea, sau procurorii, ar trebui să dovedească dacă persoana aceea este vinovată dincolo de orice îndoială rezonabilă. Tot așa, evidențialiștii încearcă să arate că elementele din istorie dovedesc existența lui Dumnezeu dincolo de orice dubiu rezonabil. În fapt, dovada este atât de copleșitoare, încât doar un nebun ar respinge concluzia lor.

Problema acestei abordări este că, chiar și în fața probabilității copleșitoare, păcătosul are încă o mică ușă de scăpare pentru a spune: „N-ai dovedit ce vrei să spui dincolo de orice umbră de îndoială. Poate că nu este rațional să mă îndoiesc de existența lui Dumnezeu, dar n-ai dovedit-o concludent”. Un filozof pe nume Gotthold Ephraim Lessing a folosit metafora mării prăpăstii care separă această lume de lumea lui Dumnezeu, spunând că lucrurile schimbătoare ce caracterizează evenimentele din istorie nu pot dovedi niciodată existența celor veșnice.

Se crede adesea că există două feluri de apologeți – evidențialiștii (despre care am discutat deja) și presupuziționaliștii (de care ne vom ocupa imediat). Totuși, există încă o școală de gândire denumită școala clasică de apologetică. Diferența dintre școala clasică și cea evidențialistă este următoarea: evidențialiștii susțin că dovada extrasă din istorie și din orice alt lucru ne oferă un grad înalt al probabilității în favoarea existenței lui Dumnezeu, în timp ce clasiștii susțin că dovada în favoarea

existenței lui Dumnezeu este concludivă și convingătoare. Este dovada reală care îi lasă pe oameni fără scuze.

Prin contrast cu evidențialismul și clasicismul, abordarea care a devenit perspectiva majoritară în teologia reformată este cunoscută ca apologetica presupuziționalistă. Cea mai populară versiune a fost dezvoltată de Cornelius Van Til, care a publicat multe lucrări în acest domeniu și care a fost un adevărat titan al credinței creștine.

Van Til a scris în limba engleză dar, întrucât provenea din Olanda, iar engleza nu era limba lui maternă, el a scris uneori într-un stil greu de urmărit. De aceea, nu doar că cei care îl critică diferă între ei în ce privește afirmațiile lui, ci chiar unii dintre cei mai notabili studenți ai lui diferă în felul în care îl interpretează.

Perspectiva presupuzițională spune că, pentru a ajunge la concluzia că Dumnezeu există și pentru a-I dovedi existența, trebuie să plecăm de la premisa primară a existenței lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte, dacă nu presupunem existența lui Dumnezeu, nu putem ajunge niciodată la concluzia că El există. Obiecția care se ridică imediat este că această abordare implică eroarea de logică numită *petitio principii*, adică eroarea raționamentului circular, în cadrul căreia concluzia este statuată încă din premise. Aceasta este principala obiecție care se ridică în fața apologeticii presupuziționale.

Fiind conștient că o astfel de acuzație urma să fie formulată, Van Til și-a apărat abordarea spunând că orice raționament este dezvoltat în final într-o manieră circulară, întrucât punctul de plecare, elementul de mijloc și concluziile sunt toate reciproc implicite.

Dacă cineva pleacă de la o premise raționale și merge pe calea argumentului într-o modalitate rațională și consecventă, concluzia lui va fi una de natură rațională. De aceea, prin acea definiție, Van Til și-a justificat raționamentul circular spunând că abordarea lui nu era diferită în niciun fel de celelalte abordări, pentru că orice raționament este circular în acel sens. Totuși, această justificare a raționamentului circular conține două erori fatale.

Prima eroare este cea a raționamentului circular, care, în gândirea clasică logică, invalidează un argument. Justificarea folosirii raționamentului circular introduce cea de-a doua eroare, cea a echivocării, în cadrul căreia un termen își schimbă sensul la jumătatea argumentației. Van Til și-a justificat raționamentul circular spunând că orice raționament este circular (în sensul în care punctul de plecare și concluzia sunt de natură asemănătoare), dar nu la aceasta se referă expresia *raționament circular*.

Ca să fie rațional, un argument trebuie să fie consecvent rațional, de la un capăt la altul. De ce să spui că acela este un cerc, când de fapt este o linie?

Este adevărat că presupuzițiile sunt incluse în argumentația rațională: presupuziția rațiunii, presupuziția legii non-contradicției, presupuziția cauzalității, presupuziția validității elementare a percepției senzoriale, și presupuziția folosirii analogice a limbajului. Cei care l-au apărat pe Van Til, au susținut că el țintea la ceva mai profund decât un exercițiu superficial al raționamentului circular. În schimb, pretend ei, el spunea că chiar prezumția raționalității implică în mod necesar prezumția existenței lui Dumnezeu, întrucât fără Dumnezeu nu ar exista niciun fel de fundament al argumentației raționale. Așadar, chiar dacă o persoană ar putea să nu dorească să admită acest lucru, susținerea gândirii raționale prezumă temeiul acelei gândiri, care este Dumnezeu însuși.

Clasiștii sunt în mod sigur de acord că, dacă vrem ca gândirea rațională să aibă sens și dacă prezumțiile epistemologiei sunt sănătoase, atunci ele ne vorbesc indubitabil despre existența lui Dumnezeu. Dar tocmai asta este ceea ce apologeții clasici încearcă să dovedească. Ei trebuie să le arate oamenilor că, dacă vor să fie raționali, trebuie să afirme existența lui Dumnezeu, pentru că însăși gândirea rațională pe care ei o prezumă necesită existența lui Dumnezeu.

Cea mai serioasă obiecție la adresa presupuziționalismului, dincolo de aceste erori de logică, este că doar Dumnezeu pleacă de la prezumția existenței lui

Dumnezeu. Nimeni nu poate pleca în raționamentul său de la Dumnezeu și cunoașterea lui Dumnezeu decât dacă este Dumnezeu. Ființele omenești pleacă de la conștientizarea de sine, apoi merg de acolo în direcția existenței lui Dumnezeu. Ele nu pleacă de la conștientizarea existenței lui Dumnezeu ca să se îndrepte către existența de sine. De aceea, este necesar ca ființele omenești ce gândesc folosind minți omenești să plece din locul unde ele se află.

Teologul Augustin de Hippo a spus că rezultatul imediat al conștientizării de sine a omului este o conștientizare a caracterului lui limitat – căci în momentul în care suntem conștienți de noi înșine ca ființe, știm că nu suntem Dumnezeu. Ideea de autonomie, în cadrul căreia o persoană este lege pentru sine, nu este înglobată în cea a conștientizării de sine. Dacă ar fi, ar rezulta că este ceva păcătos să plecăm din acel punct. Dar noi spunem de fapt următorul lucru: punctul de plecare al conștientizării de sine este un aspect caracteristic naturii noastre de ființe create. Este singurul loc din care vreunul dintre noi putem să începem să raționăm în gândirea noastră. Noi nu putem pleca de la gândurile altora sau de la gândurile lui Dumnezeu.

Singurul loc de unde putem începe să raționăm este conștientizarea de sine, iar de acolo mergem înainte și descoperim în curând că nu suntem deloc autonomi.

Dacă începem de la conștientizarea de sine și raționăm corect, în loc să ajungem la concluzia că am fi autonomi, vom ajunge în mod necesar să afirmăm existența lui Dumnezeu. Temerea care există printre presupuzionaliști este că, dacă argumentăm rațional și empiric, alunecăm mult prea departe către lumea păgână. Ea este și temerea clasiциștilor față de presupuzionaliști: ne îndepărtăm prea mult și îi oferim păgânului o scuză pentru a nu crede în existența lui Dumnezeu, pentru că păgânul poate vedea că abordarea apologetică încalcă principiile raționalității.

Cu toate acestea, indiferent de perspectivele apologetice diferite din gândirea teologică reformată, noi toți suntem de acord că realitatea existenței lui Dumnezeu este premisa unică cea mai importantă în construirea vieții și a gândirii cuiva. Noi știm că, potrivit afirmațiilor din Romani 1, prima minciună pe care păgânul și-o însușește este respingerea puterii veșnice și a dumnezeirii Lui Dumnezeu. Drept rezultat, mintea lui devine întunecată și, cu cât mai deosebit se crede, cu atât se îndepărtează mai mult de conștientizarea primară a existenței lui Dumnezeu, pe care o primește prin natură.

De aceea, noi toți credem în importanța supremă de a stabili încă de la început existența lui Dumnezeu în abordarea noastră apologetică. În capitolul următor,

vom începe să demonstrăm felul în care abordarea clasică a apologeticii își construiește argumentația în favoarea existenței lui Dumnezeu.

Capitolul 2

PATRU POSIBILITĂȚI

Metoda clasică a apologeticii este modelată după o altă metodă care, în forma ei rudimentară, a fost concepută de Augustin de Hippo, în urmă cu multe secole. Abordarea lui a căutat să stabilească un motiv suficient care să explice realitatea, așa cum o percepem. De asemenea, Augustin a abordat această chestiune privind-o printr-un proces de eliminare: el a analizat opțiunile teoretice posibile, apoi le-a testat pentru a vedea dacă trec examenul raționalității.

Și plecăm de la patru posibilități elementare în explicarea realității, așa cum o percepem. Prima este că felul în care experimentăm realitatea este o iluzie. A doua este că realitatea cu care ne confruntăm este auto-creată. A treia posibilitate este că realitatea este existentă de la sine. A patra posibilitate este că realitatea este creată în ultimă instanță de altceva care este existent de la sine.

Să luăm exemplul cărții de față. Dacă o analizăm prin prisma celor patru posibilități majore pe care le avem în explicarea realității, fie (1) cartea este o iluzie, neexistând în realitate, fie (2) cartea s-a creat pe sine,

fie (3) cartea există de la sine, sau (4) cartea a apărut în ultimă instanță ca rezultat al unui alt lucru care există de la sine. Pentru a aduce un motiv suficient în favoarea existenței cărții, una dintre aceste patru posibilități trebuie să fie adevărată. Mai mult, dacă una dintre ele este adevărată, celelalte trebuie să fie false.

Majoritatea covârșitoare a ateilor care doresc să explice lumea așa cum o cunoaștem se bazează pe un anumit concept al auto-creației, cum ar fi teoria Big Bang (opțiunea 2), în timp ce o parte minoritară argumentează în favoarea ideii că Universul există de la sine și este veșnic (opțiunea 3). Totuși, în mare parte, chiar și cei care susțin un Univers existent de la sine cel puțin cad de acord că există *ceva* în acest sens. Întrebarea este următoarea: Ce anume este acel ceva? Este ceva spiritual, transcendent și imaterial, numit Dumnezeu, sau este doar materie? Gândirea rațională implică existența a ceva veșnic, care există de la sine, care poate explica existența oricărui lucru din această lume, așa că nimeni nu poate fi consecvent rațional dacă respinge necesitatea a ceva etern și existent de la sine. Atât rațiunea cât și știința implică în mod necesar existența a ceva veșnic, existent prin sine, pentru a putea explica existența oricărui alt lucru.

Diferența dintre abordarea clasică și cea evidențialistă a apologeticii este că evidențialistul încearcă să ofere un argument pe baza probabilității, folosindu-se

de dovezi fizice și empirice, adică dovezi posibil de testat prin cele cinci simțuri. Totuși, există o limitare intrinsecă legată de valoarea dovezii empirice: ea nu oferă niciodată ceea ce poartă numele de dovada rațională absolută sau formală, dovada care comportă forța convingerii logice, așa cum poate fi găsită în matematică (de exemplu că $2+2=4$).

Abordarea clasică urmărește să ofere dovada convingătoare a existenței acestui ceva veșnic, ce există de la sine, care trece dincolo de simpla probabilitate (și, de aceea, diferă de abordarea evidențialistă). Există o diferență între a aduce dovezi bune și a aduce dovada absolută. Clasicistul nu caută să le arate oamenilor dovezi, ci dovada. În acest sens, nu putem pleca de la o carte, pentru că, dacă presupunem existența cărții, presupunem simultan simțul percepției și realitatea fizică a cărții, ceea ce ne aruncă imediat în arena abordării empirice și senzoriale, adică în arena lucrurilor pe care le percepem cu simțurile, care nu ne pot oferi niciodată dovada filozofică absolută.

O dovadă rațională convinge o persoană rațională de concluziile acele gândiri. Jean Calvin a popularizat ideea diferenței dintre dovadă și persuasiune. Diferența este că dovada este obiectivă, în timp ce persuasiunea este subiectivă. Pe baza premiselor că toți oamenii sunt muritori și Socrate este un om, pot concluziona dincolo

de orice dubiu că Socrate este muritor. Aceasta este o concluzie logică imbatabilă, având în vedere premisele.

Cu toate acestea, cineva ar putea să vină cu o dovadă care este concluziv logică, convingătoare și certă rațional, și totuși oamenii să refuze pur și simplu să o accepte. Noi toți am întâlnit oameni care, în ciuda întregului nostru raționament și a dovezilor prezentate, au refuzat să accepte adevărul din motive emoționale sau de prejudecăți.

Aceasta este ceea ce Jean Calvin a încercat să prezinte la începutul lucrării sale, *Învățătura religiei creștine*, atunci când a discutat despre Scriptură. El a crezut că Scriptura ne oferă dovada obiectivă pentru a opri până și gurile celor mai încăpățânați dintre oameni – adică în fapt, că Scriptura, Cuvântul lui Dumnezeu, indiciile și dovezile originii ei supranaturale sunt clare. Cu toate acestea, Calvin a susținut de asemenea că, întrucât omul este atât de puternic înclinat împotriva lucrurilor lui Dumnezeu și are o prejudecată atât de profundă împotriva adevărului lui Dumnezeu, încât el nu va fi niciodată suficient de convins decât dacă Dumnezeu Duhul Sfânt îi schimbă dispoziția inimii. Când vine vorba de atitudinea omului față de Scriptură, spune Calvin, adevărata problemă nu este atât una intelectuală, pe cât una morală.

Și exact aceasta este problema cu care ne confruntăm atunci când tratăm chestiunea existenței lui

Dumnezeu. Lucrurile puse în joc sunt uriașe pentru că, dacă putem dovedi că Dumnezeu cel veșnic al Universului există, asta înseamnă că toți oamenii vor da socoteală înaintea Lui pentru felul în care trăiesc. De aceea, un motiv pentru care oamenii vor să scape de ideea de Dumnezeu este acela de a scăpa de vinovăție și judecată. Necredinciosul dorește cu tărie ca dovada existenței lui Dumnezeu să nu fie convingătoare.

Chiar dacă argumentația noastră ar fi la fel de convingătoare pe cât este argumentul lui Dumnezeu însuși, asta nu înseamnă că toți oamenii vor fi gata să o accepte. Dar datoria noastră nu este aceea de a-i convinge pe toți oamenii că Dumnezeu există. Noi nu suntem chemați să-i convingem pe oameni, ci *suntem* chemați să dăm socoteală pentru nădejdea care este în noi, și suntem chemați să fim credincioși acestei responsabilități.

Capitolul 3

ILUZIA LUI DESCARTES

Pentru mulți oameni, încercarea de a elimina prima dintre cele patru posibilități de a explica realitatea - anume că totul este o iluzie - poate să pară o pierdere de timp. Cu toate acestea, paginile istoriei includ filozofi serioși care au încercat să aducă argumente tocmai în această privință - anume că lumea și tot ce vedem în ea ar fi pur și simplu visul altcuiva, sau că este elementar iluzorie și nici măcar nu există. Pentru a trata această primă posibilitate, ne vom îndrepta către René Descartes. Descartes a fost un filozof și matematician din secolul al XVII-lea, părintele raționalismului modern. El a fost atras de o nouă formă de scepticism care și-a făcut loc în Europa occidentală după Reforma protestantă din secolul al XVI-lea.

Înainte Reforma, creștinii care aveau dispute între ei puteau apela la autoritatea Bisericii Romano-Catolice ca să capete un verdict. Atunci când verdictul era dat, el rezolva controversa, pentru că autoritatea bisericii era considerată cel puțin inviolabilă sau infailibilă. Odată cu provocarea la adresa autorității bisericii care a venit prin Reforma protestantă, o problemă serioasă a fost ridicată

sub forma întrebării: „Cum putem cunoaște vreun lucru cu certitudine?”

Disiparea bruscă a autorității bisericii a fost însoțită de o disipare a autorității științifice. În secolul al XVI-lea a apărut revoluția coperniciană în astronomie, ceea ce a creat o criză enormă în tradiția autorității științifice care urmasse sistemul antic ptolemaic de înțelegere a Universului. Copernicus a răsturnat complet acel sistem de gândire, ridicând tot felul de întrebări legate de credibilitatea științei. Această controversă legată de revoluția coperniciană a continuat în secolul al XVII-lea, când descoperirile lui Galileo au ajuns să marcheze un moment important în viața bisericii. Galileo și-a îndreptat telescopul către cer și a confirmat teoriile matematice ale astronomilor din secolul al XVI-lea.

Descartes a urmărit să restabilească un anumit fundament al certitudinii legate de adevăr. El căuta ceea ce a denumit „idei clare și distincte” – idei indubitabile, care nu puteau fi respinse fără a respinge în același timp rațiunea. Aceste idei aveau apoi să formeze o temelie pentru reconstruirea cunoașterii, cu aplicații în știință, teologie și filozofie.

Procesul pe care Descartes l-a folosit pentru a ajunge la certitudine a urmărit calea incertitudinii. El s-a îmbarcat într-o cercetare riguroasă a scepticismului pentru a pune semne de întrebare în dreptul oricărui

lucru pe care îl putea expune îndoiei. Cu alte cuvinte, el dorea să arunce o a doua privire asupra oricărui adevăr prezumat și susținut de oameni, punând întrebarea epistemologică: Știm cu certitudine că acest lucru este adevărat?

Și noi trebuie să ne supunem gândirea unei analize riguroase din toate părțile. Trebuie să cercetăm ceea ce gândim pentru a ne asigura că este adevărat. Totuși, asta nu înseamnă că trebuie să ne supunem scepticismului în felul lui Descartes. Abordarea lui a fost aceea de a se îndoii de orice se putea îndoii – chiar de ceea ce vedea cu ochii lui și auzea cu urechile sale, căci el susținea că simțurile lui puteau fi înșelate. Mai mult, Descartes credea că este posibil ca lumea să fie controlată de un mare amăgitor – un maestru al iluziei, care le dă constant oamenilor o perspectivă falsă asupra realității. De aceea, cum am putea ști dacă realitatea este așa cum o percepem?

Trebuie să plecăm de la principii elementare pentru a ajunge la cunoaștere, inclusiv de la principiul încrederii elementare în percepția senzorială. Dacă nu putem avea încredere în simțurile noastre, atunci nu există nicio cale de a trece dincolo de partea interioară, a minților noastre, și de a intra în contact cu lumea exterioară. Acest lucru este cunoscut ca problema subiect-obiect. Cu alte cuvinte, cum știm că lumea obiectivă este așa cum o percepem din perspectiva noastră interioară?

Descartes a fost conștient de această problemă. El a concluzionat că este imposibil să scapi de realitatea îndoielii. El a ridicat întrebarea următoare: Ce este necesar pentru a ne îndoii de ceva? El credea că îndoiala necesită cunoașterea, pentru că a te îndoii este un act al gândirii. Fără gândire, nu poate exista îndoială. Așadar, dacă cineva se îndoiește, asta înseamnă că gândește. Apoi el a trecut la următoarea premisă, care spune că, la fel cum îndoiala are nevoie de cineva care să se îndoiască, gândul are nevoie de cineva care să gândească. Tot așa, dacă se îndoiește, trebuie să concluzioneze rațional că gândește, iar dacă gândește, trebuie să existe sau să fie. Acea persoană trebuie să existe, pentru că ceea ce nu există nu poate gândi, iar ceea ce nu poate gândi nu se poate îndoii, și deoarece nu a existat nicio îndoială că el se îndoia, asta ar însemna în același timp că el gândea, iar dacă gândea, exista. După ce a parcurs acest proces elaborat al îndoielii, Descartes a devenit faimos pentru acel motto binecunoscut: *Cogito ergo sum*, „Gândesc, deci exist”.

Cei ce nu studiază filosofia se uită la procesul elaborat al lui Descartes și trag concluzia că filozofia este o prostie. Cum ar putea petrece cineva atât de mult timp și cum poate face atât efort ca să afle ceea ce toți știm deja – anume că existăm în fapt? Nimeni nu își reneagă propria existență. Oamenii nu cred că ei sunt pur și simplu o stea care apare în visul altcuiva. Cu toate acestea,

nu uitați cine era Descartes. El era un matematician care căuta certitudinea în domeniul filozofic, acea certitudine care să egaleze în forță, putere și convingere rațională certitudinea care poate să provină din matematică.

Descartes a încercat să deslușească conceptul că orice lucru poate fi îndoielnic, faptul că el era o persoană conștientă de propria existență nefiind ceva pus sub semnul întrebării. El nu trebuia să se uite la propriile picioare pentru a ști că există. El nu era dependent de vreo percepție sau informație exterioară, căci a aflat acest lucru pur și simplu prin procesele interioare de gândire. El a rămas în tărâmul deducției raționale în ce privește concluzia sa.

Prin acest proces, Descartes a rezolvat prima dintre cele patru opțiuni legate de realitate – anume că ea ar fi o iluzie. Nu încapă îndoială că putem avea iluzii, dar dacă spunem că *întreaga* realitate este o iluzie, asta ar însemna că nimic nu există, nici măcar eul, așa că nimeni nu se poate îndoii de existența sinelui fără să dovedească realitatea sinelui. Descartes a demonstrat că ideea realității ca iluzie nu constituie o explicație suficientă a realității și trebuie respinsă, întrucât argumentul lui a dovedit că ceva există cu adevărat.

Descartes a făcut două prezumții majore ca să ajungă la concluzia lui. Prima prezumție este că, deoarece era capabil să se îndoiască, trebuia să fie capabil de

gândire. Aceasta implică un principiu epistemologic cunoscut ca legea non-contradicției, care spune că nu este posibil ca un lucru să fie și să nu fie în același timp și în aceeași relație. Descartes a spus că el nu putea să *fie* un sceptic și să *nu fie* un sceptic în același timp și în aceeași relație. Aceasta este o concluzie logică bazată pe legea non-contradicției.

A doua prezumție a lui Descartes a fost că, dacă gândea, trebuie să fi existat. Această prezumție implică legea cauzalității, care spune că orice efect are o cauză antecedentă. Când a afirmat că îndoiala are nevoie de cineva care să se îndoiască, Descartes spunea că îndoiala este un efect care necesită o cauză. Criticii lui Descartes spuneau că aceasta nu dovedește că el există, pentru că el prezumă logica și cauzalitatea, lucruri pe care ei ar putea să nu le accepte. Din nou, această gândire este irațională, pentru că legea cauzalității este pur și simplu o extensie a legii non-contradicției. Ceva nu poate să *fie* un efect și să *nu fie* un efect (adică prin a nu avea o cauză) în același timp și în aceeași relație. Legea cauzalității este un adevăr formal. Ea este la fel de adevărată formal ca adevărul că $2+2=4$, pentru că este adevărată prin definiție.

Noi nu îndrăznim să negociem legea non-contradicției și legea cauzalității pentru că, dacă am face așa ceva, am sfârși-o în absurditate. Aceste principii sunt

necesare pentru orice discurs inteligibil în știință, filozofie și teologie. Dacă le folosim, nu putem să ratăm concluzia lui Descartes că – doar printr-o logică irezistibilă și printr-un raționament formal – putem să concluzionăm realitatea existenței noastre, lucru care invalidează apoi ideea că toată realitatea ar fi o iluzie. De aceea, putem elimina ideea că iluzia ar explica percepția pe care o avem asupra existenței lumii.

Capitolul 4

AUTO-CREAȚIA (PARTEA ÎNTÂI)

În capitolul anterior, am eliminat prima dintre cele patru alternative de a explica realitatea, anume aceea că totul ar fi o iluzie. Am ajuns acum la a doua opțiune: auto-creația. Auto-creația este cea mai frecvent menționată alternativă pe care ateii o propun la teism - credința într-un fel de Dumnezeu sau zei. Este o situație rară când cineva vine și spune că Universul s-a creat de la sine. Dar chiar dacă oamenii ar putea să nu își formuleze perspectiva aceasta sub numele de auto-creație, crezul lor poate fi încadrat în această categorie.

Înainte de a analiza unele variante ale temei auto-creației, trebuie să recunoaștem că, potrivit filozofiei, ideea de auto-creație este un concept fals din punct de vedere analitic. Altfel spus, este fals prin definiție. Auto-creația este clar un lucru absurd, pentru că ceva ar trebui să se creeze pe sine, să fie propriul creator sau să fie un efect al propriei cauze, să fi existat înainte de a exista.

Exprimat altfel, pentru a se crea pe sine, ceva trebuie să fi existat înainte de a fi existat. Asta ar însemna

că ceva ar trebui să fie și să nu fie în același timp și în aceeași relație, ceea ce încalcă legea non-contradicției și plasează ideea în domeniul iraționalului și al absurdului. Pentru ca un lucru anume să se creeze pe sine, ar trebui să se antedateze. Ar trebui să existe înainte de a exista. De aceea, ideea auto-creației este, printr-o analiză logică, o perspectivă falsă.

Cu toate acestea, pe parcursul istoriei au fost formulate mai multe teorii ale auto-creației. Una dintre cele mai răspândite încercări de acest fel a avut loc în perioada Iluminismului, și a fost o încercare de a evita ideea de Dumnezeu creator existent prin sau de la Sine. În mișcarea enciclopedică franceză, personaje precum Denis Diderot și baronul Paul Henry Thiry d'Holbach s-au poziționat cu înverșunare împotriva existenței lui Dumnezeu. Pentru ei, principiul esențial al Iluminismului era ideea că, de acum, odată cu apariția științei moderne în secolul al XVII-lea, ipoteza existenței lui Dumnezeu nu mai era necesară pentru a explica sau pentru a ne prezenta cauza suficientă a existenței Universului. Enciclopediștii au afirmat că ipoteza existenței lui Dumnezeu putea fi respinsă cu îndrăzneală, pentru că ei credeau că lucrurile materiale din Univers au apărut prin generare spontană.

Conceptul generării spontane susține că lucrurile pur și simplu încep să existe de unele singure, dintr-o

dată și fără a trece printr-o perioadă de dezvoltare. Oamenii din acele zile mergeau afară și vedeau bălțile pline de noroi de pe străzi, care se acumulasera peste noapte. Ei se uitau la acele bălți și, văzând mici ouă de pești sau mormoloci, concluzionau că viața a apărut spontan în acele băltoace. Ei nu înțelegeau că acele ouă sau acei mormoloci ajunseseră acolo într-un fel sau altul, precum să fi fost scăpați din ciocul păsărilor sau transportați pe picioarele lor. Cauzele originii acelor ouă sau mormoloci nu le erau cunoscute, așa că au tras concluzia că nu există cauze. Astfel, a existat o perioadă din istorie în care oamenii credeau că lucrurile au apărut *ex nihilo*, „din nimic”.

O premisă fundamentală a științei este dictonul *ex nihilo nihil fit*: „din nimic nu rezultă nimic”. Nimicul nu produce ceva, pentru că nimic nu poate produce ceva. Totuși, acest principiu a fost atacat în perioada Iluministă prin conceptul generării spontane.

Deși este ridiculizată uneori în zilele noastre, ideea generării spontane încă este prezentă. Unii spun că am putea susține o „generare spontană graduală”, un proces prin care poți obține ceva din nimic, doar că ai nevoie de timp. Va trebui să aștepți până ce acest nimic va produce ceva. Se poate să ai nevoie de eoni și eoni, dar dacă ai suficientă răbdare, mai devreme sau mai târziu, nimic poate crea ceva.

Aceasta este argumentația în fața căreia deoptrivă filozoful și omul de știință își clatină capul. Când afirmă generarea spontană de orice fel, omul de știință și-a abandonat gândirea rațională. Dacă analizăm aceste concepte ale generării spontane, ceea ce descoperim este o încercare sofisticată de a formula această idee a auto-creației.

La momentul când s-a lansat telescopul Hubble, un proeminent astrofizician a vorbit despre importanța ca omul „să crească de acum în înțelegerea spațiului cosmic și în schimbarea orizonturilor în virtutea acestei noi tehnologii”. El a continuat explicând cum a avut loc începutul Universului în urmă cu 15-85 miliarde de ani, „când Universul a explodat, luând ființă”.

Astrofizicianul a folosit acea exprimare care este puternic condiționată de filozofie: termenul „a lua ființă” este plin de conținut filozofic. Mai mult, el n-a spus că Universul ar fi explodat luând forma prezentă. Una este să spui că, înainte de acel moment din urmă cu 15-85 miliarde de ani, Universul avea o formă – că exista, era real, că exista substanță și ființă – și apoi s-a schimbat dramatic prin Big Bang. Nu, ci fizicianul a folosit expresia „a explodat, luând ființă”. Ce voia să spună? Ce a existat înainte de explozie? A fost cumva opusul ființei, antiteza ființei, care, în gândirea filozofică, este neființa – un sinonim al termenului *nimic*?

Așadar, potrivit diferiților susținători ai auto-creației, este nevoie nu doar de o perioadă foarte mare de timp, ci și de o explozie enormă, ca să fie creat ceva din nimic. Iar dacă mergem înapoi în timp – poate cu 85 miliarde de ani – ei zic că am putea vedea această mare explozie prin care realitatea a luat ființă din non-realitate. Această idee este un nonsens filozofic și pură iraționalitate.

Totuși, acest concept al generării spontane graduale, prin care Universul a explodat luând ființă, este cea mai frecventă formă de auto-creație cu care ne întâlnim în societatea modernă. Este ideea creației prin șansă (sau la întâmplare) – anume că Universul a luat ființă printr-o putere atribuită întâmplării, iar formula utilizată în mod obișnuit este spațiu + timp + șansă.

Cea mai veche întrebare din filozofie și știință este aceasta: De ce există ceva în loc să nu existe nimic? Dacă a existat vreodată un moment când nu exista nimic – nici Dumnezeu, nici materia, nimic altceva – ce poate exista acum? Dacă a existat vreodată un moment când nu exista absolut nimic, singura cale de a explica prezența a ceva ar fi un fel de auto-creator, ceva care să nu provină din nimic în esența lui. Cu toate acestea, auto-creația este absolut imposibilă.

Capitolul 5

AUTO-CREAȚIA (PARTEA A DOUA)

Cea mai populară alternativă contemporană la teism constă dintr-un apel la „creația la întâmplare”. Autorul ei, Arthur Koestler, nota cu mândrie: „Atâta vreme cât șansa domnește, Dumnezeu este un anacronism”. Dacă ar fi să ducem remarca lui Koestler un pic mai departe, nu este nevoie nici măcar ca șansa să domnească – ci tot ce trebuie demonstrat pentru a face ca Dumnezeu să fie un anacronism este că șansa *există* pur și simplu.

Simpla existență a șansei este suficientă pentru a-L smulge pe Dumnezeu de pe scaunul Său cosmic de domnie. Chiar dacă ar existe ca un simplu slujitor smerit și neputincios, din ideea de Dumnezeu nu ar mai rămâne decât că ar fi ceva expirat și chiar fără vreun rol. Dar adevărul este că șansa nu există – deși cel mai mare mit al societății moderne este mitul șansei.

Desigur, nu este nimic inherent greșit în folosirea cuvântului *șansă* [sau *întâmplare*, în sens probabilistic, n.tr.]. El are un sens anume când îl folosim pentru a descrie posibilități matematice. În acel sens, el slujește

ca sinonim al termenului *probabilitate*. Noi putem să întrebăm: Ce probabilitate este ca un lucru să aibă loc?”, sau, „Care sunt șansele ca acel lucru să aibă loc?” La nivelul conversației de zi cu zi, noi putem folosi cu sens termenul *șansă* când vorbim despre „întâlniri ale șansei” [la întâmplare, n.tr.], în cadrul cărora au loc anumite evenimente pe care nu le-am planificat.

Totuși, șansa nu explică *de ce* se petrec astfel de circumstanțe. De exemplu, cu ani în urmă, în timp ce călătoream cu trenul de la Orlando la Los Angeles, am făcut un popas de 8 ore în Chicago. Umblând prin acea stație de tren, care era plină de oameni, pentru că era ora dimineții, când oamenii plecau la serviciu, am dat peste un prieten pe care nu-l mai văzusem de zece ani. După opt ore, m-am imbarcat din nou în trenul de Los Angeles la ora aglomerată de seară, și am dat *iar* peste el. Deși ne-am putea referi la această situație ca la o întâlnire a șansei, nu șansa a *cauzat* acest eveniment. Motivul pentru care ne-am întâlnit este că amândoi am fost în același loc și în același timp din propriile motive, circumstanțe care au fost convergente în timp și spațiu. Totuși, *șansa* este un termen perfect legitim de folosit în modalitatea populară prin care descriem astfel de întâlniri neplanificate sau când discutăm despre probabilități matematice.

Cu toate acestea, ceea ce s-a petrecut în jargonul modern este că termenul *șansă* a fost subtil modificat

pentru a indica ceva mai mult decât probabilități matematice; astfel, șanseii i-a fost atribuită *putere causală*. Statutul ontologic al șanseii este zero (*ontologia* se referă la studiul ființei, esenței și realității). Șansa nu are ființă. Șansa nu este un lucru care operează și lucrează asupra altor lucruri. Ea este pur și simplu un concept mental ce se referă la posibilități matematice, dar în sine, ea nu are ființă.

Să ne întoarcem la exemplul acestei cărți. Cartea are un fel de ființă și, vreme de secole, fizicienii și filozofii au încercat din greu să afle care este formă ultimă a esenței sau substanța care se găsește într-o carte (sau în orice alt lucru ce există). Toți sunt de acord că această carte nu poate fi considerată ca nimic, pentru că ea este ceva. Ea are un statut ontologic. Ea există, nefiind o iluzie, ci reală.

Prin contrast, șansa nu are ființă și, din acest motiv, ea nu are putere, pentru că orice nu are ființă trebuie să fie obligatoriu lipsit de putere. Puterea nu poate fi generată de un nimic, după cum nici obiectele nu pot fi generate de un nimic. Puterea, sau abilitatea de face, implică pe cineva care face ceva sau folosește puterea, la fel cum René Descartes a observat că existența gândului implică existența celui care gândește.

În ceea ce privește conceptul șanseii, filozofii și oamenii de știință sunt de acord că termenul este folosit

pentru a defini ignoranța noastră. Oamenii aruncă termenul *șansă* în ecuație când nu pot explica vreun lucru sau când ajung la o înțelegere inexplicabilă. De aceea, ei fac referire la „puterea șansei”. Dar întrucât șansa nu este un lucru ce poate exercita putere și, în fapt, nici nu are existență, când oamenii spun că Universul a fost creat prin șansă, ei spun de fapt că a fost creat din nimic. Procedând astfel, ei nu doar că îi atribuie șanseii o anumită putere, ci îi atribuie puterea supremă care poate fi imaginată. Ei nu declară doar că șansa poate face ceva, ci că ea poate aduce în ființă o întregă realitate.

O astfel de credință își produce curând propria absurditate și se manifestă în forma cea mai rea de mitologie. Indiferent cum pot fi exprimate în limbajul științei și indiferent cât de respectabile ar părea aceste mituri când sunt îmbrăcate în terminologie academică, realitatea este că, atunci când oamenii încep să îi atribuie șanseii putere, ei încep să vorbească lucruri fără sens, pentru că șansa nu este nimic.

Este potrivit ca un om de știință să spună că nu cunoaște de ce se petrece ceva anume, că paradigmele științifice actuale nu pot explica, să zicem, comportamentul particulelor subatomice. În acest fel, el manifestă o atitudine potrivită investigației științifice. Când se lovește de limitele cunoașterii sale, el spune, „nu știu”. Asta este ce ar trebui făcut în biologie, chimie, fizică, filozofie și teologie. Acesta ar trebui să fie semnul

caracteristic al oricărui cercetător autentic al adevărului.

Cu toate acestea, este ceva cu totul diferit să spui, „nimic este ceea ce produce acest efect”, pentru că, pentru a ști asta, cel ce face afirmația ar trebui să cunoască orice forță imaginabilă și posibilă ce există în sau în afara Universului, și singura cale pentru a avea acea cunoaștere presupune să fie omniscient. Din rațiuni ce țin de prudență, ar trebui să ne oprim din a spune că nimicul ar cauza ceva. Este o afirmație lipsită de sens și pură mitologie. Dacă cineva susține conceptul auto-creației, putem ști nu doar că are o teologie greșită, ci și că propune o știință greșită, indiferent ce nume i-ar da.

Capitolul 6

EXISTENȚA DE LA SINE

Am început să analizăm cele patru opțiuni pentru a explica realitatea așa cum o percepem. Prima opțiune – că totul este o iluzie – a fost eliminată, împrumutând mult din argumentele lui René Descartes. A doua opțiune – că realitatea este auto-creată – a fost demonstrată ca absurdă prin definiție, întrucât este imposibilă rațional și logic. Opțiunile care ne rămân acum implică amândouă conceptul de existență de la sine. A treia spune că Universul este auto-existent, iar a patra că Universul nu există de la sine, ci a fost creat de ceva care *este* existent de la sau din sine. Întrucât primele două opțiuni sunt imposibile, este clar că *ceva* trebuie să existe de la sine pentru ca Universul din jurul nostru să existe.

Dar înainte de a ne apropia de acel ceva existent de la sine, este necesar să tratăm posibilitatea ca vreun lucru să existe de la sine. Am văzut deja că este logic imposibil ca vreun lucru să fie auto-creat, pentru că, pentru a se crea pe sine, ar trebui să fi existat înainte de a exista, și astfel trebuie să fie și să nu fie în același timp

și în aceeași relație. Logica elimină această posibilitate pe temeiul raționalității.

Dar există o posibilitate rațională ca vreun lucru să fie existent de la sine și veșnic? Am respins auto-creația pe temeiul că este imposibilă rațional, dar când punem laolaltă aceste două concepte – auto-creația și existența de la sine - ele par foarte asemănătoare. Dacă auto-creația este imposibilă rațional, atunci trebuie să fie la fel de imposibilă rațional și existența de la sine?

Iată care este diferența: nu este nimic illogic în ideea ca ceva să fie existent de la sine și veșnic – adică ceva ce nu a fost cauzat de altceva. Una dintre problemele cu care ne confruntăm în această discuție a existenței lui Dumnezeu este că unii oameni înțeleg greșit legea cauzei și a efectului, crezând că ea vrea să spună că *orice lucru* trebuie să își aibă o cauză. Dar legea causalității spune pur și simplu că orice efect trebuie să aibă o cauză, pentru că, prin definiție, un efect este ceea ce a fost produs de ceva din afara sau de dincolo de el. De aceea, ideea unui ceva necauzat este perfect rațională. Rațiunea permite existența acestei posibilități, dar nu o permite pe cea a auto-creației. Putem să ne gândim fără să greșim la ideea de ceva veșnic și existent de la sine, fără să încălcăm gândirea rațională.

În teologie, conceptul de existență de la sine este denumit prin atributul *aseității*. El are sensul că ceva

există în și de la, sau prin sine. Acest ceva nu este cauzat, nici creat, și diferă de orice altceva din Univers, căci toate lucrurile celelalte sunt dependente, derivate, limitate și au o cauză. Astfel, această idee de ceva veșnic și existent de la sine care are aseitate, indică faptul că se află și în posesia puterii ființei în și de la sine.

Un astfel de lucru nu își câștigă existența sau ființa din ceva antecedent, ci le are inerent. Și pentru că are existența inerent, o are și veșnic. Nu a existat niciodată un moment în care un lucru existent de la sine să nu fi existat. Dacă ar fi fost un astfel de moment, atunci acel ceva n-ar fi existent de la sine – ar trebui să fi fost creat de altceva. Așadar, un lucru existent de la sine este, prin definiție, unul care a fost dintotdeauna.

Deoarece ceva există acum și pentru că acel ceva nu putea să se fi creat pe sine, asta înseamnă că nu este posibil să fi existat un moment când absolut nimic să nu fi existat. Întotdeauna trebuie să fi existat ceva. Până aici încă nu am demonstrat că acest ceva este Dumnezeu. Pentru moment, noi doar susținem că trebuie să fie ceva care are puterea ființei în sine și care a existat dintotdeauna. Având în vedere teza că ceva există acum (prin contrast cu ideea că nimic n-ar exista acum), următorul nostru pas presupune să demonstrăm că acel ceva este, prin necesitate rațională, o *ființă* existentă de la sine. Când vorbim despre Dumnezeu ca o ființă necesară, noi vrem să spunem că existența Lui este o necesitate a

postulării raționale; altfel spus, rațiunea impune existența unei ființe veșnice și existente de la sine.

Acest lucru este foarte important pentru creștinii ce încearcă să își apere credința, întrucât criticismul la adresa iudeo-creștinismului are în vedere aproape exclusiv ideile de creație și Creator. La urma urmei, dacă oamenii pot să scape de creație și de Creator, tot conceptul de Dumnezeu se prăbușește. Argumentul lor ar fi că, pentru a fi științific și rațional, omul trebuie să creadă într-un Univers lipsit de Dumnezeu. Ceea ce creștinii trebuie să facă este să caute să le demonstreze acestor oameni că, în realitate, ei ar trebui să își îndrepte criticile către ei înșiși, căci ceea ce afirmă ei ca alternativă la ideea de Creator existent de la sine este pur și simplu ceva absurd și irațional. Rațiunea cere să existe o ființă necesară.

Totuși, definirea unei ființe necesare în termenii necesității raționale nu este singura cale de a defini. Călălalt fel de a o defini, așa cum a procedat Thomas Aquinas, presupune să afirmăm că această ființă are ceea ce este denumit „necesitate ontologică”.

Acest concept este ceva mai abstract și un pic mai greu de înțeles. *Ontologia* este studiul sau știința ființei. Când spunem că Dumnezeu este necesar ontologic, vrem să spunem că El există prin necesitatea ființei Sale. El nu există pentru că rațiunea spune că El trebuie

să existe; El există veșnic pentru că are puterea ființei în Sine, într-un fel în care El nu poate să *nu* fie.

Aceasta este diferența dintre noi și Dumnezeu. Noi spunem că Dumnezeu este ființa supremă iar noi suntem ființe omenești, dar diferența dintre ființa supremă și ființa umană este că ființa noastră, existența noastră, este o existență în calitatea de ființe create, asta însemnând că suntem dependenți, derivați și limitați. Pentru a exista în starea noastră prezentă, noi avem nevoie de apă, oxigen și o mulțime de alte nevoi care ne susțin, fiind dependenți de toate acestea pentru a continua să existăm. Și nu doar atât, ci întreg cursul vieților noastre este un ciclu constant de generare și degradare, o schimbare continuă. Schimbarea este caracteristica supremă a ființelor condiționate.

Mai mult, viețile noastre pot fi măsurate în timp. Niciunul dintre noi nu exista în urmă cu o sută de ani. A existat o vreme când noi nu existam, și va veni o vreme când forma în care trăim acum va trece printr-o tranziție. Noi nu ne putem susține pe noi înșine pe veci, căci toți vom muri.

Ființele create se schimbă constant, în timp ce ființa veșnică și existentă de la sine este neschimbătoare. Ea nu pierde niciodată nimic din puterea ființei ei, nici nu câștigă ceva în întinderea ființei sale, pentru că ea este veșnic ceea ce este. Ea are ființa în propria putere. La aceasta ne referim când vorbim despre acel ceva

existent de la sine și veșnic, a cărui ființă este necesară ontologic. Ea nu poate decât să fie. Ființa pură nu este dependentă de nimic pentru a-și continua existența sau pentru originea existenței ei. Ea nu este într-o stare de devenire, ci într-o stare de ființă pură, iar ființa pură nu poate să *nu* fie.

Tocmai în felul acesta S-a revelat Dumnezeu prin Numele Său sfânt înaintea lui Moise, în pustietatea madianită. Dumnezeu l-a chemat pe Moise din rugul aprins și l-a trimis într-o misiune la faraon pentru eliberarea poporului Israel. Într-o expresie de uimire, Moise s-a uitat la rugul care ardea și nu era mistuit de flăcări, și a auzit un glas care îi vorbea din rug, spunându-i: „Domnul a văzut că el se întoarce să vadă; și Dumnezeu l-a chemat din mijlocul rugului, și a zis: ‚Moise! Moise!... Nu te apropia de locul acesta; scoate-ți încălțămintele din picioare, căci locul pe care calci este un pământ sfânt’. Și a adăugat: ‚Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov’” (Exod 3:4-6). Când Moise l-a cerut lui Dumnezeu ce să spună când poporul avea să îl întrebe care este Numele lui Dumnezeu, El a spus: „EU SUNT CEL CE SUNT... Le vei răspunde copiilor lui Israel astfel: ‚Cel ce se numește ‚EU SUNT’, m-a trimis la voi” (v. 14).

Dumnezeu i-a răspuns lui Moise dându-i Numele Său sacru, Numele după care trebuia să fie amintit și cunoscut în toate generațiile: Yahweh/Iehova, care are

sensul de „Eu sunt Cel ce sunt”. „Eu sunt” îl trimitea pe Moise, nu „Eu am fost”, nici „Eu voi fi” sau „Eu sunt în procesul de schimbare sau devenire”, ci „Eu sunt Cel ce sunt”. Dumnezeu folosește verbul „a fi” la timpul prezent. Acesta este Numele lui Dumnezeu, Cel a cărui ființă este prezentă veșnic și pe veci neschimbătoare, fără a cărui ființă nimic altceva n-ar fi posibil.

Întrucât ceva există acum, rațiunea cere ca ceva sau cineva să fie existent de la sine. Dar oare Dumnezeu este această ființă veșnică, existentă de la sine, sau este Universul însuși? Vom explora această întrebare în capitolul următor.

Capitolul 7

FIINȚA NECESARĂ

Diferitele teorii avansate pentru a explica originile Universului se schimbă din când în când – și uneori trec prin schimbări revoluționare. Apariția teoriei Big Bang asupra originii Universului, care nu era deloc acceptată la mijlocul secolului al XX-lea, este azi aproape universal acceptată în comunitatea științifică.

Big Bang-ul este de regulă descris ca un moment din istorie când tot ce exista, descris uzual ca un punct de singularitate (de ex. un punct de dimensiune infinitesimală și densitate infinită), era o formă compactă a întregii materii și energii din Univers. La un anumit moment – despre care acum se crede că a fost în urmă cu 13.8 miliarde de ani – acest punct de singularitate a explodat (din motive necunoscute) și din acea explozie au apărut materia și energia pe care le observăm în Universul material așa cum îl cunoaștem azi.

Teoria Big Bang spune că, la un anumit moment, tot ce exista era într-o stare de organizare foarte mare, într-o formă stabilă (adică înaintea exploziei), aflată într-un singur loc. A doua lege a termodinamicii indică faptul că totul crește în entropie sau dezorganizare. Dar

dacă starea naturii trebuie în mod inerent să se îndrepte către dezorganizare, atunci cum a devenit organizată la început?

Cealaltă lege pe care trebuie tratată este legea inerției, care spune că obiectele în mișcare tind să rămână în mișcare dacă nu se acționează asupra lor printr-o forță exterioară, iar obiectele nemișcate tind să rămână nemișcate dacă nu se acționează asupra lor printr-o forță exterioară. De exemplu, imaginează-ți un jucător de golf și o minge de golf. Când mingea este pusă pe un suport, ea stă nemișcată și va rămâne așa dacă nu se acționează asupra ei printr-o forță exterioară, ca atunci când jucătorul de golf lovește mingea cu o crosă. După lovirea ei, mingea rămâne în mișcare atâta timp când nu se acționează asupra ei printr-o forță exterioară – frecarea cu aerul îi încetinește deplasarea, până ce, în final, aterizează, după care forța de frecare de la sol o oprește din rostogolire.

Dacă lucrurile nemișcate au tendința de a rămâne astfel și cele în mișcare au tendința de a rămâne în mișcare, atunci cea mai mare întrebare legată de Big Bang este aceasta: Ce anume a cauzat explozia? Mulți oameni au susținut că răspunsul la această întrebare nu este necesar, fiindcă trece dincolo de știință și intră în arena filozofiei, teologiei sau religiei. Totuși, dacă această teorie este oferită ca o explicație a întregii realități, și dacă toate speranțele cuiva se agață de conceptul unui Big

Bang, atunci cum este posibil să nu vrem să răspundem la întrebare?

Teoria științifică este preocupată în mod natural de chestiunile cauzalității, așa că marea întrebare a cauzalității este aceasta: Ce anume a cauzat Big Bang-ul? Încercarea de a fugi de această întrebare sau de a considera că nu este nevoie să îi găsim un răspuns nu ar fi decât o fraudă academică și intelectuală. Oricine alege să vină cu această teză asupra originii tuturor lucrurilor trebuie să rezolve întrebarea despre forța exterioară care a generat schimbarea monumentală din acel mic punct de singularitate.

Răspunsul la acea întrebare este deja disponibil în creștinismul biblic. Doctrina creației ne învață că există o ființă existentă de la sine și veșnică, o ființă care se află în posesia puterii de mișcare și are abilitatea de a mișca lucrurile nemișcate. Filozoful Aristotel a înțeles acest lucru; el a vorbit despre nevoia unei „ființe nemișcate care mișcă lucrurile”. El știa că trebuie să existe o origine a mișcării și că ceea ce are originea mișcării trebuie să aibă puterea mișcării în sine, la fel cum trebuie să aibă puterea ființei în sine. Iată de ce noi Îi atribuim aceste calități lui Dumnezeu.

Totuși, persistă ideea că materia și energia compactate în punctul de singularitate din teoria Big Bang ar fi fost existente de la sine și veșnice. Susținătorii teoriei afirmă că Universul nu este vechi de 13.8 miliarde de

ani, ci doar starea prezentă de mișcare a lui are această vârstă. Ei spun că ingredientele acelei realități ar fi veșnice. Această perspectivă este denumită *materialism*.

Dar cum determinăm ce lucruri din Univers sunt veșnice? Este această carte veșnică în forma ei individualizată? Dar un set de chei de mașină? Desigur, materialistul va răspunde că aceste lucruri sunt manufacturate. La urma urmei, el știe că trăsătura de bază a materiei este mutabilitatea, caracterul schimbător, faptul că se schimbă de la o stare la alta și că nu este stabilă pe veci. Această trăsătură ne oferă posibilitatea să transformăm lucrurile.

Dar iată ce va spune apoi materialistul: „Noi acceptăm că această carte nu constituie realitatea veșnică ce există de la sine, ci mai degrabă ea este realizată din elemente generate din ceva veșnic, existent de la sine. Dar acest ceva – contrar credinței creștine – nu este transcendent, ci imanent”. Altfel spus, materialistul afirmă că noi nu trebuie să apelăm la ceva mai sus și dincolo de acest Univers pentru a-l înțelege și explica. El se poziționează împotriva învățăturilor din creștinism, iudaism și islamism, care spun că, în afara tărâmului Universului creat, se află o ființă existentă de la sine și veșnică pe care o numim Dumnezeu, care este Creatorul tuturor lucrurilor și în care toate lucrurile trăiesc, se mișcă și își au ființa. Așadar, noi spunem că o trăsătură fundamentală a lui Dumnezeu este că El transcende Universul.

Materialistul înțelege și este de acord cu ideea că ceva trebuie să existe de la sine, să fie veșnic și să aibă puterea ființei în sine. El nu se va îndrepta către conceptul auto-creației și ar fi de acord că acesta este absurd, dar el nu va accepta că acest ceva veșnic și care există de la sine este un Dumnezeu separat și mai presus de Univers. În schimb, el L-ar considera pe Dumnezeu, dacă există, fie ca parte din Univers, fie ca suma Universului. Dar suma Universului trebuie să includă și cartea de față, iar dacă spunem că Dumnezeu este suma Universului, trebuie să includem și această carte ca parte din Dumnezeu și, de aceea, să afirmăm că este existentă de la sine și veșnică. Totuși, noi știm că ea nu există de la sine și nu este veșnică, pentru că poate fi dezintegrată, poate fi ruptă, poate fi redusă și schimbată.

În fața unei astfel de argumentații, materialistul va fi de acord că această carte are o existență individualizată, particulară, care este dependentă și trecătoare, dar el ar continua să susțină că în spatele ei ar fi ceva material universal. Iar această materie este existentă de la sine, veșnică și are puterea și ființa în sine. Această materie ar explica explozia punctului de singularitate din urmă cu 13.8 miliarde de ani, toate lucrurile fiind generate prin puterea care vine din această materie.

Observați folosirea termenului *generate*. Prima carte din Vechiul Testament are titlul Geneza, termen care provine dintr-un echivalent din greacă, *gennaō*,

care are sensul de „a fi, a deveni, a se petrece”. A face ca un lucru să vină în existență înseamnă a-l genera sau a-i cauza existența. Astfel, materialistul se gândește la un punct sau material necunoscut din Univers ca la sursa întregii realități și care generează toate lucrurile de la început. Pentru el, nu există niciun Dumnezeu care să trăiască în afara Universului și care să fie deasupra și dincolo de el. În schimb, această putere existentă de la sine, veșnică și generatoare este parte din Universul însuși.

Această perspectivă este populară în anumite cercuri din disciplinele științei și filozofiei din zilele noastre. Ea recunoaște o putere veșnică, existentă de la sine, fără de care nu poate exista nimic altceva. Cei care susțin această perspectivă ar fi de acord cu acei care afirmă existența lui Dumnezeu, doar că ei lansează o provocare la adresa credincioșilor în Dumnezeu: De ce spunem că puterea veșnică, existentă de la sine, trebuie să fie transcendentă Universului? De ce nu poate fi parte din Univers? Răspunsul este că poate fi parte din Univers, doar că depinde cum definim *Universul*. Dacă prin termenul *univers* ne referim la tot ce există, și dacă Dumnezeu există, atunci Dumnezeu trebuie să fie cuprins în termenul *univers*. Dacă totuși sensul termenului *univers* se referă la Universul creat, atunci este evident că nu îl putem cuprinde pe Dumnezeu în el.

Cu toate acestea, trebuie să facem deosebire între Dumnezeu și Univers, iar deosebirea pe care o facem în

teologie este că Dumnezeu transcende Universul. Este critic să notăm că transcendența nu ne conferă o descriere a locației lui Dumnezeu. Transcendența nu face referire la o descriere geografică. Noi nu spunem că Dumnezeu este transcendent în sensul în care El ar locui undeva, pe la est de Soare și la vest de Lună. Ceea ce vrem să spunem prin transcendență în filozofie și teologie este că ceva face parte dintr-o ordine mai înaltă a ființei. Altfel spus, transcendența este, de fapt, o descriere ontologică, nu geografică.

Când spunem că Dumnezeu este transcendent, noi vrem să spunem pur și simplu că El este o ființă de pe o treaptă mai înaltă decât noi. El este o ființă superioară acestei cărți. El se află pe o treaptă superioară față de Soare. El se află pe o treaptă mai înaltă a ființei decât pura energie. Cei care afirmă că ar exista un fel de punct sau material invizibil, nemăsurabil din Univers, care există de la sine, este veșnic și de la care tot restul lucrurilor sunt generate, afirmă în ultimă instanță un lucru care nu contrazice gândirea creștină. Ei afirmă existența a ceva care este mai presus, anterior și diferit de toate lucrurile derivate, dependente și trecătoare care sunt generate de și din acel ceva. În această privință, noi diferim doar în felul în care denumim acel ceva, dar suntem forțați să mergem înapoi către ceva existent de la sine și veșnic, de la a cărui ființă și prin a cărui putere capătă existență toate lucrurile.

Muți creștini obiectează în acest punct. Ei spun că filozofia și rațiunea vin în apărarea și demonstrează că trebuie să avem ceva care să existe de la sine și să fie veșnic, dar cum ajungem de aici la Dumnezeuul Bibliei? Până aici, tot ce avem este acel „ceva nemișcător care mișcă totul” al lui Aristotel și o idee abstractă despre ceva existent de la sine și veșnic. Încă nu am ajuns la Dumnezeuul Bibliei. Așadar, argumentul s-a bazat mai mult pe filozofie decât pe exegeza biblică. De aceea, întrebarea care ne rămâne este aceasta: Care este relația dintre dumnezeul filozofilor și Dumnezeuul Bibliei?

Capitolul 8

DUMNEZEUL BIBLIEI VERSUS DUMNEZEUL FILOZOFIEI

Deși am statuat și apărat conceptul a ceva existent de la sine și veșnic, suntem încă departe de ființa personală pe care o întâlnim în iudeo-creștinism – Dumnezeuul Bibliei. Unii ar spune că tot ceea ce am stabilit este că avem de-a face cu o ființă cam ca dumnezeul filozofilor – un concept abstract al unei ființe veșnice și existente de la sine. Asta ne pune în fața a două întrebări serioase, pe care trebuie să le analizăm. Prima este: Ce relație există între acest concept filozofic și Dumnezeuul Bibliei? A doua întrebare este: Cum ajungem de la o astfel de ființă la un Dumnezeu personal?

Tertulian, părintele bisericii primare, a rămas cunoscut pentru crezul lui, „cred, pentru că este absurd”. Spunând aceasta, Tertulian a căutat să ilustreze diferența radicală dintre Dumnezeuul Bibliei și dumnezeul filozofilor greci. Când a pus întrebarea, „Ce are de-a face Ierusalimul cu Atena?”, el s-a exprimat retoric, indicând că nu există nicio legătură între Dumnezeuul personal al

evreilor și conceptul sau principiul vag din filozofia greacă.

Obiecția lui Tertulian a reapărut în secolul al XIX-lea sub forma teologiei liberale. Personaje precum istoricul Adolf von Harnack și teologul Albrecht Ritschl au afirmat că, încă de timpuriu din istoria ei, biserica a fost coruptă de elemente importate din filozofia greacă. Încă de timpuriu, de la Conciliul din Niceea, din secolul al IV-lea – care a definit Trinitatea spunând că Dumnezeu este unul în esență și trei în Persoană – elementele teologice și expresiile pe care biserica le-a folosit ar fi fost încărcate de concepte filozofice importate din filozofia greacă. Liberalii din secolul al XIX-lea au afirmat că biserica trebuie să se elibereze din strânsoarea filozofiei grecești și de sub influența pe care ea a avut-o asupra gândirii teologilor de-a lungul secolelor.

Această perspectivă a liberalismului a pătruns puternic în biserica evanghelică din ultimele două secole. Drept rezultat, mulți oameni din biserică au început să respingă teologia sistematică, disciplină care implică o înțelegere rațională și coerentă a întregii Scripturi. Acuzația adusă este că ei încearcă să sistematizeze și să impună un sistem filozofic asupra Bibliei și încearcă să forțeze toate lucrurile ca să se potrivească în acest sistem preconcept, despre care se pretinde că ar fi fost împrumutat din filozofia greacă.

Dar sarcina teologiei sistematice nu este niciodată aceea de a-i impune Scripturii un sistem de gândire străin de ea. Dimpotrivă, sistematicienii privesc la întreaga Scriptură și caută să dezvolte o înțelegere coerentă găsind sistemul de gândire care se află deja în Biblie, nu dezvoltând un sistem pe care să i-l impună. Aceasta presupune că, atunci când Dumnezeu vorbește, El vorbește coerent. De asemenea, prezumția este și că Dumnezeu ne-a dat minți ca să înțelegem Cuvântul Lui într-o manieră coerentă și rațională. Și totuși, acest concept antisistemic din zilele noastre este legat în multe cazuri de antipatia pe care oamenii o au față de filozofia greacă.

În lumina acestei antipatii, trebuie să ne aducem aminte că Dumnezeu Duhul Sfânt a ales limba greacă pentru a fi limba în care urma să fie scris Noul Testament. Drept rezultat, limba greacă va rămâne pentru noi limba de bază prin care ni s-a transmis Evanghelia. Asta nu înseamnă că ar trebui să interpretăm greaca Noului Testament strict în lumina filozofiei grecești. Chiar dacă el a fost scris în greacă, conceptele provin din lumea ebraică. Ele pur și simplu ne sunt comunicate prin intermediul limbii grecești.

Dar care este totuși diferența dintre ideea de Dumnezeu pe care o găsim în scrierile lui Aristotel și ideea de Dumnezeu din creștinism? Aristotel l-a definit pe Dumnezeu ca „gândirea în sine”, „cel nemișcat care

mișcă lucrurile” și „cauza primară a tuturor lucrurilor”. Dar Dumnezeu lui Aristotel nu a creat printr-un act voluntar, ci mai degrabă din necesitate. El a rămas complet impersonal, izolat și îndepărtat de lumea pe care a generat-o din ființa Sa.

Conform creștinismului, Dumnezeu pe care Îl găsim în Biblie este, încă de la primul ei verset, Dumnezeu care a acționat pentru a crea tot ceea ce există și care a acționat într-o manieră rezonabilă, intențional, pentru a crea toate lucrurile. Iar ceea ce El a creat, El susține continuu, fiind dedicat față de creația Lui. Există diferențe clare și evidente între perspectiva despre Dumnezeu pe care o găsim la Aristotel și cea din Scriptură.

În filozofia greacă, conceptul de *logos*, sau „cuvântul”, funcționează ca o idee abstractă necesară pentru a-i da ordine și armonie lumii. Prin contrast, în creștinismul biblic, *logosul* este Cuvântul întrupat al lui Dumnezeu, o Persoană, Domnul Isus Hristos. Aceasta este o diferență majoră față de ceea ce găsim legat de *logos* în stoicism sau în gândirea filozofului Heraclit.

Creștinii obiectează uneori față de apologetică plecând de la ideea că argumentarea în favoarea unei ființe existente de la sine și veșnică nu ne conduce decât până la cauza primară. Tot ceea ce reușim să facem până aici este să creăm Dumnezeu lui Aristotel sau al filozofilor, nu să Îl descoperim pe Dumnezeul Bibliei. Oamenii care

formulează astfel de obiecții pretind că abordarea este falsă pentru că ajungem doar la o imagine incompletă și parțială a Dumnezeului cel adevărat. Acești oameni resping apoi întreaga abordare a apologeticii pe care am discutat-o în această carte.

Trebuie să analizăm întrucâtva prezumția care stă la baza acestei atitudini. Problema cheie este următoarea: Trebuie să avem o cunoaștere atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu ca să putem spune că avem o adevărată cunoaștere a Lui? Unul dintre primele principii din teologia sistematică legat de Dumnezeu este doctrina incomprehensibilității Lui. Ea ne învață că niciun om nu poate și nici nu va reuși să ajungă vreodată la o cunoaștere și înțelegere exhaustivă a lui Dumnezeu. Dumnezeu este infinit în excelența Sa, astfel că nici măcar în Cer nu vom ajunge la o perspectivă infinită în înțelegerea Lui. Noi suntem creaturi limitate și, ca urmare a acestei trăsături, înțelegerea pe care o avem asupra lui Dumnezeu este limitată.

Dacă ar trebui să avem o imagine comprehensivă asupra lui Dumnezeu pentru a-L înțelege cu adevărat, asta ar însemna că n-am putea ajunge niciodată la o adevărată cunoaștere a lui Dumnezeu, pentru că este un lucru cert că noi nu avem o cunoaștere comprehensivă a Lui. De aceea, faptul că noi Îl cunoaștem doar parțial pe Dumnezeu nu înseamnă că acea cunoaștere n-ar fi adevărată.

Chiar dacă ceea ce am obținut până aici în procesul nostru de argumentare este doar să ajungem la o ființă veșnică, existentă de la sine, acest lucru cu siguranță că este parte din ceea ce ni se revelează despre caracterul lui Dumnezeu. Indiferent ce altceva ne descoperă Biblia despre natura lui Dumnezeu, ea ne învață că El este veșnic, existent de la Sine și Creatorul tuturor lucrurilor. Față de toate acestea, Aristotel ar fi spus, „da și amin”. Greșește Aristotel? Nu, iar faptul că un filozof păgân ajunge să fie de acord că trebuie să existe o ființă veșnică, independentă, existentă de la sine, nu este un argument împotriva adevărului învățaturii creștine. În fapt, această concluzie vine în sprijinul argumentației creștine despre adevăr.

Tot ce spunem noi este pur și simplu că suntem de acord cu Aristotel în sensul în care trebuie să avem o cauză primară care există de la sine, fiind o ființă pură și veșnică. Acesta este doar un element parțial din cunoașterea pe care o avem despre Dumnezeu, dar este unul crucial. În fapt, tocmai acest aspect al înțelegerii creștine despre Dumnezeu este atacat constant de sistemele de gândire ateiste.

Ateii atacă creștinismul cu precădere în învățătura lui despre creație și în conceptul unei ființe veșnice, existentă de la sine și transcendentă. Astfel, trebuie să ne gândim că este de mare preț să stabilim și să demonstrăm că nu doar credința, ci și rațiunea demonstrează

necesitatea logică a unei ființe veșnice, existentă de la sine. Apoi câmpul de bătălie în doctrina despre Dumnezeu este unul în care creștinul poate să iasă victorios, în loc să plece capul ca un învins în ceea ce are de spus despre adevăr.

Dar, din nou, întrebarea este aceasta? Cum ajungem de la acest ceva existent de la sine și veșnic la un Dumnezeu personal? Aici avem nevoie de o investigație mai complexă și dificilă. Unul dintre cele mai cunoscute argumente în favoarea existenței lui Dumnezeu este cel teleologic. El este denumit astfel pentru că provine din termenul grec *telos*, care are sensul de „scop, țel sau obiectiv”. Uneori, cei ce îl studiază se referă la el ca la argumentul provenind din concepție sau design inteligent.

Doi dintre cei mai mari sceptici din istorie în ce privește argumentele tradiționale în favoarea existenței lui Dumnezeu au fost Immanuel Kant și David Hume. Totuși, ambii au conștientizat că cel mai puternic element de susținere a existenței lui Dumnezeu din istorie se găsește în argumentul teleologic. Kant spunea că el nu poate trece peste două lucruri: cerurile înstelate de deasupra lui și legea morală din interior. El nu era doar un filozof, ci și un om de știință. El a fost copleșit de dovada categorică a prezenței scopului și gândirii intenționale, inteligente, din lumea naturii. Este foarte dificil să te uiți la natură ca la un produs al designului inteligent, fără a-ți pune problema unui designer. Cum poate

acest lucru să apară neintenționat? Aceasta este întrebarea.

Parabola grădinarului invizibil, popularizată de Antony Flew, vorbește despre niște exploratori din junglă care parcurg un teritoriu nemarcat pe hărți, croindu-și calea cu maceta prin pădurea ecuatorială. În inima junglei, ei ajung la o grădină frumos lucrată – cu multe rânduri de plante frumos îngrijite, totul modelat într-o simetrie perfectă, unde n-au găsit nici măcar o singură buruiană printre plantele care creșteau acolo. Ei s-au gândit că trebuie să existe un grădinar, așa că l-au căutat. Negăsindu-l, au început să speculeze dacă nu cumva grădinarul era invizibil și imaterial. În final, la sfârșitul parabolei, Flew a spus că, atunci când începem să îl definim pe Dumnezeu ca invizibil și material, Dumnezeu trebuie să fi murit deja de o mie de ori. El concluzionează punând următoarea întrebare: „Dacă așa stau lucrurile, care mai este diferența dintre acel Dumnezeu și niciun Dumnezeu?” Iar răspunsul evident este grădina. Flew nu luase în calcul elementul evident de design inteligent al grădinii.

Acesta a fost aspectul pe care filozofii iluminiști pur și simplu nu puteam să îl soluționeze. Ei au trecut de la teismul creștin la deism (credința într-un Dumnezeu care a creat lumea, dar care nu mai este activ în ea) pentru că nu puteau evita implicațiile designului inteligent. Ei spuneau că lumea operează ca un ceas perfect

construit, cu mecanismele interioare funcționale, dar nimeni nu poate găsi un ceas fără a înțelege de aici că acel ceas avea un designer sau un creator.

Aristotel a spus că cea mai importantă caracteristică a personalității este intenția sau ceea ce a fost denumit ulterior (în personalismul filozofic din secolul al XIX-lea) „intenționalitate”. Pentru ca un lucru să acționeze cu intenție, este necesară o minte și facultatea de a alege ceea ce mintea respectivă planifică. Aristotel a spus că personalitatea implică intenția, intenția implică personalitatea, iar esența intenției se găsește în minte și voință.

Forțele impersonale nu au nici minte și nici voință, ele neputând concepe nimic. Oamenii doar încearcă să-L reducă pe Dumnezeu la nivelul unei forțe impersonale, lipsită de inteligență și voință, pentru a scăpa de ideea judecății în fața Aceluia care este inteligent și care operează cu scop sau design. Aceasta este încercarea omului de a construi o clauză de scăpare din fața responsabilității morale. Dar noi nu putem să avem scop accidental, și nu putem să avem inteligență într-un mod lipsit de inteligență. Absența personalității nu poate produce personalitate, pentru că aceasta ar implica intenție neintenționată, iar noi nu putem avea intenție într-un fel neintenționat. La fel ca în conceptul auto-creației, intenționalitatea neintenționată este o absurditate.

Dacă există design în Univers, atunci acest ceva veșnic și existent de la sine care este responsabil de generarea Universului așa cum îl descoperim trebuie să fie o ființă inteligentă, veșnică și existentă de la sine, nu doar un simplu ceva nedefinit. Și dacă este inteligentă, atunci trebuie să fie o persoană. Iar dacă este o persoană, am ajuns în acest punct să ne îndepărtăm de zona abstractului, astfel că poposim în teritoriul Sfintei Scripturi.

Capitolul 9

ARGUMENTUL MORAL AL LUI KANT

În lucrarea sa de turnură, *Critica rațiunii pure*, Immanuel Kant a formulat critici la adresa argumentelor tradiționale în favoarea existenței lui Dumnezeu. El credea în Dumnezeu, dar nu credea că existența Lui ar putea fi dovedită. În această carte, Kant a venit cu faimosul său argument moral pentru existența lui Dumnezeu. Într-o altă carte scrisă de el, *Critica rațiunii practice*, el a tratat chestiunea lui Dumnezeu dintr-o perspectivă mai degrabă practică decât teologică. Într-un sens, Kant L-a izgonit nepoliticos pe Dumnezeu pe ușa din față a casei, apoi a alergat în jurul bucătăriei și I-a deschis ușa din spatele casei.

Înainte de a analiza argumentul lui Kant, haideți să vedem ce ne învață Noul Testament despre argumentul moral al existenței lui Dumnezeu. Apostolul Pavel spune următorul lucru în Epistola lui către Romani: „Fiindcă n-au căutat să-L păstreze pe Dumnezeu în cunoștința lor, Dumnezeu i-a lăsat în voia minții lor blestimate, ca să facă lucruri neîngăduite. Astfel, au ajuns plini de orice fel de nelegiuire, de curvie, de viclenie, de

lăcomie, de răutate; plini de pizmă, de ucidere, de ceartă, de înșelăciune, de porniri răutăcioase; sunt șoptitori, bârfitori, urători de Dumnezeu, obraznici, trufași, lăudăroși, născocitori de rele, neascultători de părinți, fără pricepere, călcători de cuvânt, fără dragoste firească, neînduplecați, fără milă” (1:28-31).

Deși nu prezintă o listă exhaustivă, Pavel cataloghează modalitățile în care oamenii se rănesc unii pe alții prin comportament imoral. Apoi, în versetul 32, el spune: „Și, măcar că știu hotărârea lui Dumnezeu că cei ce fac asemenea lucruri sunt vrednici de moarte, totuși, ei nu numai că le fac, dar îi și găsesc de buni pe cei ce le fac”. Aici, apostolul Pavel spune clar că Dumnezeu Și-a revelat caracterul sfânt față de toate ființele create. Toți oamenii știu că Dumnezeu este drept și au o înțelegere elementară despre ce anume cere neprihănirea de la ei în ce privește comportamentul lor.

Cu alte cuvinte, Pavel spune că noi toți știm care este diferența dintre bine și rău. Știm cum trebuie să ne purtăm în domeniul relațiilor sexuale. Știm că nu ar trebui să furăm sau să ucidem. Știm că este greșit să fim rău intenționați, lacomi sau ne iubitori, ori să ne implicăm în alte vicii enumerate aici, în Romani. Știm că aceste lucruri sunt rele și greșite. Cu toate acestea, noi disprețuim această înțelegere clară, nu doar implicându-ne în aceste elemente păcătoase de comportament – știind că ele sunt vrednice de judecata lui Dumnezeu – ci

ne înrolăm și în susținerea altora, încurajându-i să participe și ei în aceste păcate. Alege orice păcat, și vei găsi imediat un grup de oameni care militează pentru acceptarea aceluia păcat și pentru tolerarea lui în societate.

În Romani 2, Pavel continuă spunând: „Toți cei ce au păcătuit fără lege, vor pieri fără lege; și toți cei ce au păcătuit având lege, vor fi judecați după lege... Când Neamurile, măcar că n-au lege, fac din fire lucrurile Legii, prin aceasta ei, care n-au o lege, își sunt singuri lege” (v. 2.12, 14-15). Potrivit acestui pasaj, nu doar că Dumnezeu i-a dat Israelului legea prin Cele 10 Porunci, ci El a scris legea Lui în inima fiecărui om.

Dovada că legea este scrisă în inimile oamenilor este ceea ce noi numim conștiința. Conștiința este parte din ceea ce definește orice ființă umană. Este adevărat însă că ea poate fi coruptă, tocită și împietrită. Dacă cineva este total lipsit de conștiință, noi spunem despre acel om că este psihopat sau sociopat – căci un astfel de om poate comite ticăloșii grave fără a simți câtuși de puțină vinovăție. Aceasta este o pervertire a umanității naturale.

Apostolul spune în Romani 1-2 că Dumnezeu aduce dovada existenței Sale prin implantarea legii Sale morale în inima fiecărei ființe omenești. Cu toate acestea, ateul este înclinat să spună că conștiința omului este doar rezultatul tabuurilor din societatea în care trăim. Sigmund Freud a spus că aceste tabuuri sunt construite social și că

exprimarea reală și liberă a umanității noastre survine prin comportamentul sexual neînfrânat.

Dar noi toți știm că lucrurile stau diferit. Conștiința pur și simplu nu poate fi alungată. Noi putem admite că, în societăți diferite, există anumite lucruri ridicate la rang de lege și tabu. De exemplu, unele societăți vor manifesta un tabu față de consumul de alcool; în altele, poți consuma alcool fără să fie asociată vinovăție acestui gest. Astfel de diferențe există, dar orice societate din această lume are un fel de a recunoaște o structură etică, pentru că o structură etică este necesară pentru interacțiunea socială și pentru prezervarea societății. Conștiința nu poate fi redusă cu totul la tăcere nici măcar într-o societate lovită de relativism. Aici intră în joc argumentele morale și practice ale lui Kant. Kant susținea că este un fenomen universal ca orice persoană din lume să aibă un simț al „trebuinței” – ceea ce noi am denumi conștientizarea internă și inerentă a binelui și răului. Acest simț al trebuinței a fost denumit de Kant „imperativul categoric”. Imperativul categoric este o poruncă absolută. Kant a spus că orice om din lume are un simț al datoriei care îi cere și îl obligă să se comporte într-o anumită manieră. Noi ne putem strădui să ștergem acest simț, să îl respingem sau să fugim de el, dar nu putem scăpa de el.

Cea mai mare problemă pe care oamenii nu o pot rezolva este vinovăția. Când discut cu atei despre religie,

teologie sau apologetică, eu le pun adesea următoarea întrebare: Ce te faci cu vinovăția ta? Nimeni nu a reușit până acum să mă privească în ochi și să răspundă: „Eu n-am nicio vinovăție”. Toți știu că așa ceva ar fi neadevărat. Dintr-o dată, întregul ton al discuției se mută pe un plan diferit, pentru că toți înțelegem că avem o problemă cu vinovăția nerezolvată.

Kant a afirmat că vinovăția provine din eșecul de a face ceea ce suntem moralmente obligați să facem. El a mers mai departe într-o manieră pe care a definit-o ca *transcendentală*. El a început cu întrebări mai degrabă despre necesitatea practică decât despre practica pură. Când a ajuns la chestiunea cunoașterii, el nu a spus, „Iată cum are loc cunoașterea”. El n-a început spunând că ea este posibilă, ci a plecat de la următoarele întrebări: Dacă cunoașterea este posibilă, în ce ar trebui să constea? Care sunt ingredientele ei necesare? Apoi și-a construit filozofia folosind această abordare.

Kant voia să știe ce este necesar pentru a fi în posesia eticii și moralității adevărate, lucruri care să le fie impuse oamenilor ca obligații. El a înțeles că, în absența unui standard obiectiv de comportament, civilizația este imposibilă. A stabili legea prin simpla preferință personală ar însemna să o sfârșim cu legea junglei, ceea ce inevitabil duce la distrugerea civilizației.

Fiodor Dostoievski a spus că, dacă Dumnezeu n-ar exista, dacă n-ar exista un fundament suprem al

dreptății, atunci toate lucrurile ar fi permise. Dacă nu există un fundament obiectiv a ceea ce este drept, atunci tot ce ne rămâne este o luptă de preferințe – preferințele mele versus preferințele tale. Fiecare face ce consideră că este drept, iar aceasta creează conflicte și lupte între indivizi și între grupuri de indivizi.

Kant a fost foarte conștient de acest lucru, știind că ceea ce era pus în joc era nimic altceva decât existența civilizației și a valorilor occidentale. De aceea, el a ridicat întrebarea: Ce este necesar pentru ca imperativul categoric – simțul interior al trebuinței – să aibă sens? El a spus că primele lucruri necesare pentru ca orice etică să aibă sens este dreptatea, pentru că, dacă ajungem să permitem infracțiunile, atunci nu mai există niciun motiv practic să ducem o viață aliniată la anumite virtuți. În fapt, nu ar mai exista niciun motiv practic pentru a ne purta altfel decât egoist. De aceea, în primul rând trebuie să existe dreptate, un sistem de justiție prin care comportamentul corect să fie răsplătit și cel rău să fie pedepsit. Întrebarea care a survenit imediat a fost: Ce este necesar ca dreptatea să existe? Aceasta este o întrebare importantă, pentru că putem înțelege că această lume nu face dreptate perfect. Oameni nevinovați pier din cauza celor vinovați, iar cei vinovați scapă nepedepsiți.

Kant a spus că primul lucru necesar pentru existența justiției este viața după moarte. Trebuie să supraviețuim dincolo de mormânt pentru ca dreptatea

perfectă să fie îndeplinită. Dar chiar dacă existăm după mormânt, poate că până și mediul ulterior este caracterizat de aceleași slăbiciuni. De aceea, al doilea lucru necesar este un judecător perfect moral. Dacă judecătorul nu este perfect neprihănit, atunci el ar putea administra lucrurile nedrept, fiindcă este corupt, egoist sau coruptibil. Dreptatea perfectă necesită judecata perfectă, iar judecata perfectă are nevoie de un judecător perfect, fără reproș și incoruptibil.

Să presupunem că un astfel de judecător perfect există. El este drept moralmente și face totul ca să împlinească dreptatea, dar, din nefericire, ar exista o limită în cunoașterea pe care el o are. Având în vedere aceste limitări, el face greșeli, pentru că nu cunoaște toate detaliile sau circumstanțele atenuante în cazurile care vin înaintea lui. El greșește, dar nu dintr-o motivație coruptă, ci pur și simplu pentru că are o cunoaștere limitată. De aceea, dacă vrem să avem parte de o dreptate perfectă, nu doar că judecătorul trebuie să fie perfect moral, ci el trebuie să fie și omniscient. El trebuie să cunoască toate detaliile astfel încât judecata pe care o face să fie fără eroare sau pată. Să zicem că toate acestea există: viața după moarte, o judecată finală și un judecător perfect de drept și omniscient. Oare acum va fi asigurată dreptatea? Nu încă. Mai trebuie să existe un element pentru a ne asigura de administrarea dreptății: judecătorul, care este perfect în cunoaștere, motivații și

virtute, trebuie să se afle și în posesia puterii de a pune în aplicare deciziile judecății sale. Dacă el este lipsit de putere sau limitat în orice fel în încercările lui de a pune în aplicare judecata și dreptatea, nu mai avem nicio garanție că dreptatea va fi împlinită. Așadar, acest judecător trebuie să fie și atotputernic, mai puternic decât orice forță care ar putea să împiedice aplicarea judecăților sale.

Kant a spus că, dacă simțul trebuinței, imperativul categoric, contează cu adevărat, atunci trebuie să existe ceva dincolo de viețile noastre pământești. Și asta înseamnă că fiecare om va fi tras la răspundere pentru fiecare lucru pe care îl face în viață – pentru fiecare cuvânt rău, pentru fiecare faptă rea, pentru fiecare gând rău, și chiar pentru fiecare faptă bună lăsată nefăcută. Și fiecare va da socoteală înaintea unui judecător nelegat la ochi și imposibil de mituit sau corupt, ci unul care este cu totul sfânt, bun și neprihănit sau drept. El cunoaște totul și este suficient de puternic să aplice judecățile sale.

Kant a demolat argumentele tradiționale în favoarea existenței lui Dumnezeu, dar apoi a reconstruit un Dumnezeu iudeo-creștin pe baza argumentelor morale. El a susținut că, dacă moralitatea adevărată există cu adevărat, atunci afirmarea existenței lui Dumnezeu devine o necesitate practică. Concluzia finală a lui Kant a fost că trebuie să trăim ca și cum Dumnezeu există,

pentru că, dacă El nu există, civilizația și comunitatea omenească nu au nicio speranță.

Capitolul 10

DEȘERTĂCIUNEA DEȘERTĂCIUNILOR

Immanuel Kant a construit un argument practic în favoarea existenței lui Dumnezeu din faptul că a fost conștient de ceea ce a denumit *imperativul categoric* – simțul moralității prezent în fiecare om. Deși el nu a crezut că este posibil să dovedească existența lui Dumnezeu pe căile normale ale cercetării și investigației, el a susținut că, din motive practice, trebuie să presupunem că există un Dumnezeu pentru a face ca viața să aibă sens și societatea să poată exista.

Dar nu toți cei activi în domeniul filozofic sunt de acord cu concluzia lui Kant. Cinicii și scepticii au spus că oamenii nu pot crede în Dumnezeu doar pentru că alternativele ar fi sumbre. Noi nu ne astupăm ochii, inspirăm adânc și ne dorim din răspuțeri ca viața să aibă sens și ca o ființă superioară să ne garanteze că dreptatea este îndeplinită. O astfel de gândire simplistă, spunem ei, nu are un temei în credință.

În istoria filozofiei și a gândirii teoretice există sisteme de gândire legate de argumente pro sau contra

existenței lui Dumnezeu care acoperă întreg spectrul dintre cele două extreme. La un capăt este teismul, la celălalt este nihilismul. Termenul *nihilism* provine din echivalentul din latină *nihil*, care are sensul de „nimic” sau „neființă”. Acesta nu reflectă ideea că nu există niciun Dumnezeu, ci merge mai departe, spunând că existența umană nu are niciun sens. Toate celelalte filozofii sunt situate undeva între acești doi poli.

Literatura înțelepciunii din Vechiul Testament se luptă și ea cu aceste două poziții antitetice, în principal în cartea Ecclesiastul, unde sunt explorate două perspective diferite. Există viață trăită sub soare și viață trăită sub cer. Cele două pot fi comparate cu deosebirea făcută de Kant între lumea noumenală (tărâmul lui Dumnezeu și al ideilor) și lumea fenomenală (tărâmul unde observăm lucruri prin explorarea științifică, folosindu-ne de simțuri). El vedea un zid între lumea pe care o observăm și lumea transcendentă. Această deosebire conduce la un conflict în gândirea învățătorului din Ecclesiastul, iar conflictul este următorul: dacă viața există doar sub soare (domeniul fenomenelor) și nu există Dumnezeu și viață sub cer (tărâmul noumenal), atunci singura concluzie ce poate fi trasă este aceasta: „Deșertăciune a deșertăciunilor! Totul este deșertăciune” (Ecl. 1:2).

Expresia „deșertăciunea deșertăciunilor” este un superlativ. Când Hristos este înălțat de Scriptura Nouului

Testament, El este numit Regele regilor și Domnul domnilor. Aceasta este o modalitate de exprimare ebraică având sensul că El este „Regele suprem, Domnul suprem”. Aceeași idee este surprinsă în expresia „deșertăciunea deșertăciunilor”. Este o poziție extremă prin care se trage concluzia că totul este zadarnic.

Sensul termenului „deșertăciune” de aici nu exprimă mândria cuiva care ar fi narcisist, ci doar exprimarea sinonimului zădărniceii. Ceea ce învățătorul spune aici, din perspectiva fenomenologică, este că, dacă Dumnezeu nu există, atunci tot ce facem și tot ce întâlnim în această viață este cu totul zadarnic. Suntem încuiați într-un cerc vicios care nu are nici început, nici scop, nici sens și nici final. Soarele răsare și apune. Nu se duce nicăieri. Această filozofie a nihilismului este exemplificată în opera *Macbeth* a lui Shakespeare: „Viața nu este decât o umbră mișcătoare, un biet jucător care se agită ceas de ceas pe scenă, după care nu mai auzi nimic de ea. Este un basm povestit de un idiot, plin de zgomot și furie, dar fără sens”.

Câțiva filosofi au fost gata să meargă până la acea extremă. Majoritatea celor care au respins teismul complet au căutat să dezvolte o gândire sau un sistem filozofic ce există undeva între acești doi poli. Dar oriunde s-ar afla oamenii în acest spectru, ei împrumută ceva dintr-o parte sau din alta. De exemplu, umanismul se dovedește extrem de naiv dacă îl analizezi mai atent.

Umaniștii spun că Dumnezeu nu există, că noi am apărut accidental, ca urmare a unui eveniment fără sens, și că viețile noastre se îndreaptă inevitabil către anihilare. Ei cred că noi suntem lipsiți de sens deopotrivă în originea și în destinul nostru, și totuși, în același timp, ei luptă pentru drepturile și demnitatea omului. Umaniștii pur și simplu se bazează pe sentimente și nu au curajul să meargă până acolo unde ateismul lor i-ar conduce în mod natural – la nihilismul total.

Acesta este un exemplu al felului în care sistemele filozofice împrumută lucruri de la pozițiile aflate la cele două extreme. Nu există niciun fundament pentru a crede în demnitatea omului dacă noi suntem doar niște accidente cosmice, dar umaniștii luptă pentru demnitatea omului. Ei încearcă să strecoare în gândirea lor lucruri care sunt împrumutate din gândirea iudeo-creștină, deși ei resping categoric sursa demnității umane.

Scriindu-le corintenilor, apostolul Pavel a exprimat acest adevăr în felul următor: „Și dacă n-a înviat Hristos, credința voastră este zădarnică, voi sunteți încă în păcatele voastre și, prin urmare, și cei ce au adormit în Hristos sunt pierduți. Dacă numai pentru viața aceasta ne-am pus nădejdea în Hristos, atunci suntem cei mai nenorociți dintre toți oamenii” (1 Cor. 15:17-19). Cu alte cuvinte, cei ce nu cred într-o înviere spre viața veșnică ar trebui să fie mânioși și împotriviți față de cei credincioși. Lor ar trebui să le pară rău de

noi, credincioșii, pentru că noi ratăm toate plăcerile vieții. Noi credem într-un fel naiv în Dumnezeu, în vreme ce, spun ei, Hristos nu ar fi altceva decât un om mort, și oricine își dedică viața unui om mort este vrednic de milă. Dacă nu există niciun temei al încrederii în Dumnezeu, atunci nu există niciun temei al nădejzii, iar rezultatul inevitabil nu poate fi decât lipsa de speranță.

Kant, totuși, nu a vrut să o sfârșească în deznădejde. El a crezut că întreaga fibră a umanității noastre, fiecare os al trupurilor noastre, strigă către noi din primul moment când suntem conștienți de existența noastră, spunându-ne că viețile noastre au sens. Munca pe care o facem - transpirația, sângele și lacrimile ce rezultă din pasiunile noastre - are sens. Dacă noi credem că lucrurile stau altfel, am pune capăt acelei trude și vieții grele, adică tocmai direcția în care acea filozofie a mers.

Filozoful existențialist Albert Camus din secolul XX a ajuns la următoarea concluzie: singura întrebare serioasă care le rămâne de explorat filozofilor este cea a suicidului. Cu alte cuvinte, Camus a spus că, atunci când oamenii se trezesc la realitatea că nu există nici Dumnezeu și nici valori absolute, ei înțeleg că nu există niciun sens final al vieții. Oamenilor ar putea să le placă această idee pentru o vreme, căci îi poate ține la distanță de Dumnezeul Bibliei, care spune că oamenii vor da socoteală pentru tot ce fac. Când oamenii ajung la concluzia că Dumnezeu nu există, ei se bucură că sunt liberi să

trăiască după bunul lor plac. Acest lucru poate părea minunat – până văd care este costul. Și asta spunea Camus. Dacă oamenii nu vor da în final socoteală pentru viețile lor, atunci nici nu contăm, iar viața nu contează. Iar când ne gândim la implicațiile acelei filozofii, putem înțelege de ce Camus spune că singura chestiune serioasă care ne rămâne de discutat este dacă ar trebui să ne sinucidem sau nu.

În cartea lui intitulată *Greața*, Jean-Paul Sartre a definit omul ca o pasiune inutilă. Titlul cărții a exprimat comentariul lui final despre condiția umană. Sartre a spus că ființele omenești nu sunt mașinării automate sau roboți. Noi suntem ființe ce trăiesc, respiră, gândesc și fac alegeri. Viața umană este marcată de grijă și pasiune. Dar ce se întâmplă dacă toate aceste pasiuni și toate lucrurile de care ne pasă sunt fără valoare? Ce se întâmplă dacă tot ce iubim este lipsit de sens? Atunci pasiunile noastre sunt zadarnice. Iată concluzia lui Sartre: noi suntem pasiuni inutile, iar toate preocupările noastre sunt nimicnicie.

Aceasta a fost concluzia către care Friedrich Nietzsche s-a îndreptat când a adoptat conceptul nihilismului. Filozofii existențialiști au răspuns ca un ecou, afirmând că, dacă nu putem ști dacă Dumnezeu există, nu avem o temelie suficientă pe care să zidim credința doar încrucișându-ne degetele și sperând că în final vom găsi pe cineva acolo sus. Dacă dovezile ne arată contrariul,

dacă ar fi adevărat că viața a apărut la întâmplare din noroi, atunci trebuie să avem curajul moral și intelectual de a înfrunta finalitatea necruțătoare care rezultă, și să o privim în ochi. Ar trebui să recunoaștem că din noroi am venit și în noroi ne vom întoarce. Că nu suntem altceva decât niște microbi evoluți care stau pe o spiță a unei roți de la o vastă mașinărie cosmică ce aleargă la vale și al cărei destin este anihilarea. Dacă acesta este adevărul, trebuie să înfruntăm realitatea, nu să alergăm la religie ca la o cale de scăpare din fața realității.

Principalul element motivator din societatea contemporană este escapismul prin hedonism, iar filozofia hedonismului este că noi găsim sens în viață prin plăcere. Dacă maximizăm plăcerea, diminuăm durerea. Aceasta este o cale de scăpare din durerea de a fi nevoiți să ne gândim la ceea ce ne spun muzica seculară, industria cinematografică și marii preoți ai științei: că am fi niște fiare în haine omenești, lipsite de sens final. Oamenii încearcă să înece acest mesaj cu zgomotul muzicii, cu droguri sau alte căi de scăpare. Nietzsche și scepticii ar spune că acestea nu sunt singurele droguri. Potrivit ateismului din secolul al XIX-lea, drogul suprem pentru a scăpa de nihilism este religia.

Puțini au fost creștinii care n-au auzit pe cineva spunându-le: „Credința ta nu este altceva decât o cârjă care te ajută să exiști și să te miști când, de fapt, ești

ciung”. La asta este de folos cârja, iar acuzația este că noi am folosi religia ca pe o cârjă psihologică pentru că nu putem suporta mesajul pe care îl primim din jurul nostru. În felul acesta, noi ne îndreptăm către religie ca forma noastră ultimă de scăpare, ca drogul suprem, cârja supremă – la care Karl Marx se referea prin ideea de opiul maselor, un narcotic pentru adormirea simțurilor noastre astfel încât să diminuăm durerea. Cu alte cuvinte, oamenii religioși ar fi doar un fel de hedoniști care își caută plăcerea evadând din lumea reală a pasiunilor zadarnice, a trudei inutile și a morții.

Ateii din secolul al XIX-lea nu s-ar fi avântat să demonstreze că Dumnezeu nu există. Mai degrabă ei au plecat de la prezumția aceasta. Cea mai mare problemă a lor a apărut în încercarea de a răspunde acestei întrebări: Dacă Dumnezeu nu există, de ce oamenii sunt incurabil religioși? De ce poate fi omul definit în egală măsură ca *homo sapiens* și *homo religiosus* – omul, persoană religioasă? Oriunde am merge în lume, descoperim că majoritatea vastă a oamenilor sunt implicați într-o formă sau alta de activitate religioasă. Din perspectivă creștină, acea religie poate fi complet idolatră, însă ea rămâne religie.

Cel mai răspândit răspuns pe care acești gânditori l-au dat a fost că religia este cauzată de frică psihologică. Cu alte cuvinte, principalul motiv pentru care oamenii cred în Dumnezeu este că le este frică de consecințele de

a alege să creadă că Dumnezeu nu există. Ludwig Feuerbach a spus că principalul motiv pentru care noi am creat un Dumnezeu în imaginația noastră este că înțelegem că, în absența lui Dumnezeu, suntem condamnați. Fără Dumnezeu, suntem într-o stare deznădăjduită. Suntem cu adevărat o patimă inutilă, și nu putem suporta grozăvia nihilismului. Așadar, pentru a scăpa de nihilism, noi sărim peste toate aceste opțiuni intermediare și susținem existența lui Dumnezeu ca pe un fel de soluție narcotică, una care să ne adoarmă simțurile și durerea. De aceea, principalul argument împotriva teismului din secolul al XIX-lea a fost că acesta ar fi pur și simplu rezultatul nevoilor psihologice ale oamenilor naivi.

Dar oare au dreptate acești gânditori atei, nihiști? La o analiză atentă, vom vedea că adevărul este că pantoful este pus de fapt în celălalt picior. Sau, în acest caz, am putea spune că, în realitate, cârja este pentru celălalt picior.

Capitolul 11

PSIHOLOGIA ATEISMULUI

Ateii din secolul al XIX-lea au susținut că religia rezultă din imaginația creativă a oamenilor cărora le lipsește curajul moral de a se confrunța cu realitatea crudă și rece a absenței sensului final al vieții omenești. Cu alte cuvinte, o nevoie psihologică de a scăpa de realitatea groaznică îi mână pe oameni să formuleze pentru ei înșiși ideea unui Dumnezeu, despre care ei cred că îi va scăpa din această criză a lipsei sensului vieții. Acesta a fost răspunsul ateilor la întrebarea: Dacă Dumnezeu nu există, de ce există teiști? Totuși, întrebarea poate fi întoarsă înspre acești sceptici: Dar dacă Dumnezeu există, de ce există oameni care Îi neagă existența?

Cum pot unii dintre cei mai străluciți gânditori din istorie să ajungă la concluzii atât de diferite despre existența lui Dumnezeu? Deși sunt într-un dezacord radical față de Jean-Paul Sartre în felul în care el înțelegea realitatea, el a fost în mod cert unul dintre gânditorii cei mai profunzi, mai provocatori și mai atenți din epoca modernă. John Stuart Mill a fost și el un gigant în ce privește abilitățile intelectuale, la fel cum au fost și Immanuel

Kant, David Hume, Ludwig Feuerbach, Friedrich Nietzsche și alții.

Totuși, de cealaltă parte a discuției, avem gânditori deosebiți precum Thomas Aquinas, Augustin de Hippo, Anselm de Canterbury și alți titani care și-au apărat argumentele teiste. Așadar, rezultă clar că aceasta nu este o chestiune care să țină de faptul că unii ar fi avut un intelect superior. Unul dintre factorii care trebuie neapărat incluși în această dezbateră este cel psihologic. Trebuie să fim de acord de la început cu faptul că întrebarea despre existența lui Dumnezeu are o anumită încărcătură psihologică.

Existența lui Dumnezeu nu poate fi determinată pe baza a ceea ce oamenii ar dori să fie adevărat. Criticii lui Kant au dreptate în această privință: doar pentru că viața ar fi fără sens în absența lui Dumnezeu nu este un temei suficient pentru a argumenta în favoarea existenței Lui. Lipsa de sens a vieții fără Dumnezeu scoate la lumină starea noastră de subiectivitate și dorințele noastre, dar nu dovedește existența lui Dumnezeu.

Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem și că oricine se implică într-o discuție despre existența lui Dumnezeu vine cu un bagaj psihologic, chiar și cei care argumentează împotriva existenței Lui. Cei ce neagă existența lui Dumnezeu au un interes enorm în acest sens, pentru că El este considerat cel mai mare obstacol din Univers

în calea autonomiei lor. Dacă vrem să trăim liber, cel mai mare obstacol este un Dumnezeu veșnic și existent de la Sine, care este neprihănit și drept. Pentru păcătoșii nepocăiți, cel mai rău lucru care ar putea veni asupra lor este să cadă în mâinile Dumnezeului celui viu. Drept rezultat, negarea lui Dumnezeu este absolut necesară pentru ca ei să trăiască liber. Oamenii ar face orice le stă în putere ca să fugă de vinovăția și culpabilitatea lor, chiar până acolo încât să nege că sunt responsabili pentru existența lor.

O psihologie dezvoltată în favoarea existenței lui Dumnezeu nu Îi dovedește existența mai mult decât reușește să Îi nege existența o psihologie creionată împotriva existenței lui Dumnezeu. Argumentele pentru existența lui Dumnezeu trebuie să fie elaborate pe un temei obiectiv, nu pe baza preferințelor subiective. Dar acuzația împotriva creștinilor că ei cred în Dumnezeu doar pentru împlinirea dorinței lor psihologice este o acuzație într-o singură direcție. Există o dorință psihologică la fel de mare în cel ateu ca să nege existența lui Dumnezeu după cum există pentru teistul care vrea să o afirme.

Biblia vorbește direct și clar în acest aspect. Scriptura ne învață că omul decăzut, în păcătoșenia lui, Îl alungă pe Dumnezeu din mintea lui. Condiția noastră naturală, de oameni muritori, implică faptul că avem minți reprobate care au fost întunecate – atât de întunecate de prejudecăți, încât nu vrem să deschidem câtuși

de puțin fereastra ca să le permitem razelor revelației de Sine a lui Dumnezeu să intre în mințile noastre. Noi știm ce anume este pus în joc, și știm că dăm de necaz dacă permitem ca acea cunoaștere să pătrundă în mințile noastre.

Apostolul Pavel dezvoltă această idee în epistola lui către biserica din Roma. În Romani 1, el spune că lucrurile invizibile ale lui Dumnezeu pot fi cunoscute observând Universul creat. Această afirmație contrazice scepticismul și agnosticismul lui Immanuel Kant pentru că Pavel spune că noi nu doar că Îl *putem* cunoaște pe Dumnezeu prin natură, ci în fapt noi Îl cunoaștem pe Dumnezeu prin natură.

Pavel respinge ideea că cei care nu sunt teiști aleg această cale pentru că au o problemă intelectuală care îi împiedică să înțeleagă existența lui Dumnezeu, pentru că ar avea insuficiente informații ori pentru că manifestarea de Sine a lui Dumnezeu ar fi întrucâtva obscură. Problema lor nu este de natură intelectuală, ci morală. Ea nu ține de faptul că nu-L pot cunoaște pe Dumnezeu, ci că ei nu-L vor pe Dumnezeu.

Aceasta este concluzia lui Pavel și, ca rezultat, el spune: „Mânia lui Dumnezeu se descoperă din Cer împotriva oricărei necinstiri a lui Dumnezeu și împotriva oricărei nelegiuiri a oamenilor, care înăbușă adevărul în neleguirea lor” (Rom. 1:18). Această frază produce o reacție

în mulți oameni. Ultimul lucru în care și-ar dori să creadă este un Dumnezeu mânios. Mulți teiști care afirmă existența lui Dumnezeu resping ideea că Dumnezeul pe care ei Îl afirmă ar fi capabil de mânie. Dar cuvântul pe care Pavel îl folosește este unul puternic, care denotă o erupție violentă de mânie. Pavel spune că Dumnezeu nu este doar mânios, El este furios.

În acest pasaj, Dumnezeu nu este prezentat ca fiind mânios pe oamenii nevinovați sau neprihăniți. Mânia Lui este descoperită din Cer împotriva necinstirii Lui și a nelegiuirii. Aceasta este o construcție gramaticală în care două cuvinte diferite sunt folosite pentru a descrie același lucru. Apostolul spune că există un păcat specific care a făcut ca mânia lui Dumnezeu să clocotească, iar acel păcat particular poate fi descris atât ca necinstire, cât și ca nelegiuire. Ce păcat se are în vedere aici? Suprimarea adevărului în nelegiuire. Pavel descrie aici o respingere rea a adevărului.

Dumnezeu este mânios pentru că El i-a dat omenirii o cunoaștere despre El care nu este vagă sau obscură. Dumnezeu S-a revelat clar fiecărui om. Afirmăția radicală a lui Pavel este că fiecare om știe că Dumnezeu există, pentru că Dumnezeu S-a arătat într-o demonstrație clară prin lucrurile pe care le-a creat. Dar oamenii, prin natura lor, resping această cunoaștere și încearcă să o îngroape dinaintea ochilor minților lor.

Mai târziu în acest pasaj, apostolul Pavel spune: „căci au schimbat în minciună adevărul lui Dumnezeu, și au slujit și s-au închinat făpturii în locul Făcătorului, care este binecuvântat în veci! Amin” (Rom. 1:25). Pavel face din această activitate a minții omului actul primar și fundamental al răului comis de ființele omenești decăzute: idolatria de a schimba adevărul pe o minciună.

Apostolul spune că există o dimensiune psihologică a ateismului. Noi ne temem mai mult decât de natură și de lipsa de sens, anume ne temem că vom da socoteală înaintea unui Dumnezeu sfânt, pentru că, în prezența Celui sfânt, noi suntem imediat scoși la lumină ca nefiind sfinți. Dumnezeu Scripturii este un Dumnezeu omniscient, care cunoaște totul despre noi. El este un Dumnezeu atotputernic. El este un Dumnezeu cu totul sfânt.

Cel mai dezavantajos lucru pentru noi este că Dumnezeu este neschimbător. Nu avem nicio speranță că El va slăbi vreodată cu ceva sau că Își va pierde atotputernicia. Nu avem nicio speranță că El va pierde vreodată cunoașterea a tot ceea ce noi am făcut. Nu există nicio șansă ca El să Își compromită vreodată neprihănirea sau sfințenia, pentru că El este neschimbător de sfânt, neschimbător de atotputernic și neschimbător de omniscient.

Toate aceste lucruri ne sunt revelate prin natură, și așa le cunoaștem. Și pentru că acest lucru este atât de

îngrozitor pentru noi, înclinația noastră elementară, ca ființe decăzute, este să ne preocupăm constant să fugim, la fel cum Adam și Eva au fugit în grădină și s-au ascuns după tufișuri, pentru că erau goi și le era rușine. Aceasta este cea mai mare piedică pe care oamenii o au în a ajunge la o înțelegere deplină a lui Dumnezeu. Chestiunea existenței lui Dumnezeu nu este una limitată la domeniul intelectual. Motivul real pentru care noi, oamenii, respingem existența lui Dumnezeu este acesta: suntem goi și știm acest lucru.

DESPRE AUTOR

Dr. R.C. Sproul a fost fondatorul și președintele Ligonier Ministries, păstorul fondator al Saint Andrew's Chapel din Sanford, Florida, primul președinte al Reformation Bible College și redactor șef al revistei *Tabletalk*. Programul său radio intitulat *Renewing Your Mind*, este transmis zilnic pe sute de posturi de radio din întreaga lume și poate fi ascultat online.

El a fost autorul a peste 100 de cărți, printre care *The Holiness of God, Chosen by God, și Everyone's a Theologian*.

El a fost recunoscut în lume ca argumentele sale articulate în apărarea ineranței Scripturii și a nevoii ca poporul lui Dumnezeu să fie întemeiat convingător în Cuvântul Lui.



MAGNA GRATIA

Noi vestim Evanghelia harului

Asociația MAGNA GRATIA este o organizație non-profit care își concentrează eforturile pe proclamarea Evangheliei prin literatură consecventă doctrinar, prin evanghelizare și echiparea bisericilor evanghelice de limba română.

Dacă ai fost binecuvântat citind această carte, poți ajuta la binecuvântarea altui credincios, prin unul sau mai multe lucruri, după cum urmează:

1) Recomandă mai departe această carte!

2) Vizitează paginile noastre de internet la adresa **magnagratia.org** și află mai mult despre lucrarea noastră, și citește GRATUIT cele peste 250 de cărți ale unora dintre cei mai buni autori creștini din istorie.

3) Rămâi conectat la noutățile MAGNA GRATIA abonându-te pe website, așa încât să fii anunțat când publicăm noi resurse și vizitând pagina noastră de Facebook la adresa www.fb.com/MagnaGratiaRomania.

4) Spune-le și altora despre lucrarea noastră.

5) Roagă-te pentru noi.

6) Donează și ajută-ne să mergem mai departe cu această lucrare. Donațiile se pot face online, la adresa www.magnagratia.org/donatii.html

Pentru orice alte informații, scrie-ne la contact@magnagratia.org. Mulțumim!

Putem dovedi existența lui Dumnezeu?

Mulți oameni cred în Dumnezeu, dar oare este posibil să dovedim că El există? Suntem noi, credincioșii, în situația celor care cred orbește?

În această carte, Dr. R.C. Sproul arată că, pentru a crede în Dumnezeu, nu este nevoie să renunțăm la intelect. În fapt, logica și rațiunea demonstrează clar că Dumnezeu există, astfel că nimeni nu are vreo scuză pentru necredință. Dr. Sproul respinge cu abilitate argumentele cel mai des formulate de atei, scoțând la lumină inconsecvența și natura illogică a atitudinii lor de respingere a existenței lui Dumnezeu.

Seria de cărți **Întrebări Cruciale**, de Dr. R.C. Sproul, oferă răspunsuri succinte la întrebări importante ridicate de creștini și de necredincioșii curioși deopotrivă.

Dr. R.C. Sproul a fost fondatorul Ligonier Ministries, păstorul fondator al Saint Andrew's Chapel din Sanford, Florida și primul președinte al Reformation Bible College. El a fost autorul a peste 100 de cărți, inclusiv *The Holiness of God*.



MAGNA GRATIA
magnagratia.org



BIBLIOTECA
LIGONIER